

2013 Winterpassen

In januari 2013 heb ik een afgelegen boshuisje in een natuurrijke omgeving opgezocht. Met mijn lichaam als vervoermiddel ga ik erheen. In de rugzak neem ik de tekst, twee boeken, een recente krant en een memory stick mee. In het boshuisje staat een lap top, er is radio, cd, taperecorder en tv, naast cv, open haard, oven en koelkast. En water, gas en electra. Dat heet tegenwoordig leven in eenvoud. Ik doe alles te voet en neem vijf dagen de tijd om in te dalen. Of is het afdalen?

's Ochtends begin ik met een artikel uit de *New York Review of Books* (mooie artikelen, o.a. van Searle, waarover later meer) en studeer in *Denken* (nieuwe vertaling) van Hannah Arendt. Van daar ga ik naar mijn eigen tekst. Herlees, schrap, verbeter.

Ik wandel urenlang in de besneeuwde omgeving rond en neem niet alleen landschap in me op, maar overdenk wat ik heb gelezen en opgeschreven. Ik kan dat alleen op die actieve manier: het lichaam moet net zo bewegen als het denken. Het waarnemen van het onbekende om mij heen geeft mij de openheid en onbevangenheid om kritisch gedachten toe te laten en te onderzoeken.

Een onbeschrijflijk rijke ervaring in velerlei opzicht.

Nu zit deze retraiteweek er bijna op. Maar eind maart kom ik hier nog terug en zal dan nog een week of zes ditzelfde proces voortzetten. De omgeving is dan bekender, maar is zowel nog vreemd als aantrekkelijk genoeg voor het doel. Het voorjaar doet de rest. Alles gaat weer open, er begint een nieuwe cyclus van geboorte tot dood.

Ik ben zeer te spreken over de souplesse van de nieuwe vertaling van *Denken* van Arendt. Reeds kort na verschijnen is er al een tweede druk. Komt het omdat deze nieuwe vertalers zelf in Arendt gespecialiseerd zijn? Ik heb vanochtend het eerste van de slechts vier hoofdstukken uitgelezen. Het vierde ken ik tot nu toe het best. Daar is de figuur te vinden over het denken in het Gerekte Nu, waarmee dit project 2016 min of meer begon.

Arendt's benadering van de geschiedenis van de filosofie, en met name de vruchtbare wijze waarop – lees haar Inleiding - ze het aan Kant ontleende onderscheid tussen rede en verstand, tussen denken en kennen in het spel brengt, ondersteunt mijn zoektocht.

Ondersteunend is ook de serie van *Tegenlicht* die de VPRO op 21 januari is gestart. Ik heb vanavond de eerste aflevering gezien. Een soort compilatie van afzonderlijke afleveringen. Met op velerlei terreinen kritische bouwers aan de toekomst – vanuit een gedeelde opvatting over hoe mind sets momenteel onze problemen gevangen houden.

Een reeks met interessante onderwerpen. Met Ricardo Semler en zijn Braziliaanse experiment. Met de Diamantis van de Singularity University, LA en met Rushkoff van Life.Inc enover artificial intelligence.

Ook wordt ingegaan op de wijze waarop de financiële instellingen niets produceren en toch het geld van de burgers weten te bemachtigen, ook om hun eigen financiële schandalen te boven te komen. Volgens Groen Links parlementariër Eva Jolie uit het Europees parlement redt Europa zelfs 'oversized' Cypriotische banken die bekend staan om het witwassen van Russisch maffia geld. Ondertussen is er geen geld voor Portugal waar 25% van de mensen werkloos is. Gewoon geworden politiek economische irrationaliteit binnen de huidige cultuur. Mooie serie om naar uit te kijken.

Wat ik tot nog toe aan actuele problematiek behandel en becommentarieer, doet Erik van Muizewinkel in de Oudejaarsconferentie van 2012 in drie minuten (vanaf de 18e minuut). Heel knap. Natuurlijk zijn het cliché's, daarom zijn ze geschikt voor een cabaretier. Hij plugt

in op het gezamenlijk bewustzijn over de actuele problemen. Zijn tekst is ook geschikte input voor de 'oefenruimte' (zie hoofdstuk 9).

Begin januari 2013 is de werkloosheid in de Eurozone boven de 11% opgelopen, een vol procent hoger dan in de Europese Unie als geheel. Met nog steeds naar boven (> 25%, Spanje) en naar beneden (< 5%) uitschieters tussen landen onderling.

Vandaag werd ook bekend dat in 2011 in Nederland maar liefst 20% meer topverdieners in het publieke en semipublieke domein boven de Balkenende norm zitten. Het zijn er totaal iets van 2.600, waarvan ruim 2.000 in de zorg (specialisten vallen daar ook onder). Waar transparantie niet allemaal toe leidt. 'Als hij / zij dat verdient, wil ik het ook'. Wat nou crisis? Er is nu een wet die verbiedt, vanaf heden, om nog zulke salariscontracten af te sluiten. Maar die wet gaat pas over een paar jaar effect sorteren.

Tegelijk staat de ziekenhuiswereld een fusie- en concentratiegolf te wachten.

En te midden daarvan is berekend dat over een aantal jaar oncologie 25% meer gevallen te verwerken krijgt (vergrijzing zal daarbij één van de factoren zijn), maar dat de financiële middelen en de capaciteit daarvoor ontbreken. Niemand stelt voor om 2.000 te hoog betaalden in de zorg zeg € 10.000 per jaar als crisistoeslag in rekening te brengen. Als je dat bij alle 2.000 doet, is het billijk en kan niemand er om weglopen naar een andere organisatie. Aanvechten kan uiteraard altijd. We leven in een rechtsstaat. Daarmee kan jaarlijks € 20 miljoen aan het zorgbudget toegevoegd worden voor de inrichting van toekomstige effectieve zorg. Ook van de oncologische zorg.

In de financiële wereld is er ook een novum. Staatsbank ABNAmro gaat online hypotheek verkopen zonder tussenkomst van een adviseur. De aanvrager moet, via een digitale test, aantonen voldoende te snappen wat hij doet. En kan daarmee een hoop kosten besparen. De bank geeft gevolg aan het moeten ontvlechten van financiële dienstverlening en provisie voor adviseurs.

De grootste ICT dienstverlener (Capgemini), gewend aan met dubbele cijfers geschreven winstpercentages, overweegt om 400 te hoog betaalde medewerkers (die moeite hebben om de omzetten van weleer te halen, lees: wiens tarieven drastisch gekelderd zijn) te vragen om vrijwillig een deel van hun salaris in te leveren. Om de continuïteit van het bedrijf, van andere banen zeker te helpen stellen. Natuurlijk zonder garanties. Leveren degenen die dit bedenken zelf ook een deel van hun salaris in? Is het hoofdkantoor (Parijs?) bereid om met een kleinere winstmarge genoeg te nemen? Waarschijnlijk niet. Dus hoe beoordelen we dit initiatief? Bij deze groep medewerkers zitten natuurlijk wel de beste klantrelaties, de beste acquisitie, de beste vaklui. Je wilt ze niet kwijt, maar ze zijn te duur in het huidige klimaat. Dilemma.

Aanbestedingen worden – zoals vroeger – niet meer vanzelf gewonnen. Hoe groot je reputatie ook is, hoeveel power aan deskundigheid (van hoogbetaalde medewerkers die te weinig omzet draaien) je er ook op loslaat. Het valt op dat iedereen aan alle aanbestedingen mee doet. Niemand kan een kans op werk laten liggen.

Stel je eens voor welke enorme bureaucratie, die toch al niet gering is bij aanbestedingen, dat oplevert. Want waar het werk schaars is en veel mensen tijd over hebben, gaan steeds meer mensen op zoek naar werk zich ermee bemoeien. In de tijd dat er veel vraag naar hen was en de tarieven hoog waren, hadden ze daar geen tijd voor of waren ze blij dat een aanbesteding niet werd gewonnen. Nu blijkt bij een aanbesteding om bijvoorbeeld spitsmijdingen te bevorderen, elk beetje adviesbureau in de overheidsmarkt (dat zijn adviesbureaus per definitie omdat de overheid de grootste opdrachtgever is) plotseling ook specialist in verkeersmobiliteit te zijn. Mét referentieprojecten die een beetje omschreven worden naar de aanbesteding. De

aanbestedende partij zegt niet alleen naar de laagste prijs te kijken en zal dat, afhankelijk van de professionele relaties in het netwerk waarschijnlijk ook niet doen.

Maar is mijn gevoel onjuist dat veel in deze crisistijd aanbestede grote projecten – door de wirwar van te beheersen regels en de bemoeienis van velen - nóg veel grotere kansen op missers van allerlei soort hebben dan grote projecten meestal toch al zijn?¹

Het nieuwste fenomeen deze week is het reputatie offensief van scholen voor middelbaar en hoger beroepsonderwijs. Het lijkt haast een gezamenlijk afgesproken campagne positief in het nieuws te komen. Eerst kondigen (in problemen zijnde) mbo's (Albeda en Zadkine) een fusie aan én terugkeer van mts en meao omdat de markt (leerlingen en werkgevers) erom vragen. Was dat destijds ook niet de reden om meao en mts juist af te schaffen? Daarover heen komt de meest nadrukkelijke bestuurder aller tijden vertellen dat ook hij op zijn hogeschool (in problemen) het aantal opleidingen gaat reduceren en de heao en hts terug gaat brengen. Daarna doet de kersverse – zeg maar van regio Vitesse/NEC naar regio Feijenoord gewischte – bestuursvoorzitter de belofte dat de hogeschool zich op de kerntaak gaat concentreren (exit contract onderwijs). In het personeel wordt de ratio van ondersteuning en onderwijsgevers (750/2250 van in totaal 3000) bijgesteld ten gunste van onderwijs. Docenten met mastertitels moeten de kennelijk ook kwalitatieve achterstand in onderwijs verbeteren.

Wat dit media offensief betekent zullen we nog gaan zien.

Het is niet denkbeeldig dat bij de schaalgrootte en problemen van dit moment, bij bestaande outputfinanciering (aantal diploma's) gewoon weer op volumestromen gemikt gaat worden. Gezien het belang van zo groot mogelijke instroom en van de waarde van bepaalde diploma's op de arbeidsmarkt, zijn de onderwijskwaliteit en de externe (en interne) communicatie doorslaggevende factoren. De besturing van de heel grote scholen is een stuk beter geworden. Zoals in de ziekenhuizen de patiëntenlogistiek is verbeterd. Ernstige verstoringen (zoals Pabo studenten die niet kunnen rekenen) kan men zich momenteel nog minder veroorloven dan vroeger. Maar kwaliteit hangt ook af van docenten en van onderwijsinfrastructuur, van organisatie-inrichting en gebouwen.

Hoe gecentraliseerd of gedecentraliseerd gaat het eraan toe? Misschien is men in het beïnvloeden van bouwplannen eindelijk zover dat meer structureel aan onderwijsruimten voor kleine groepen wordt gedacht. En is dat nu niet meer nodig met de grotere volumes in een kleiner aantal opleidingen. Het oude HTS gebouw en HEAO gebouw zal er niet meer staan. Hoe ziet een nu bij dat onderwijs passend gebouw eruit? Of biedt de campus daar bij voorbaat al oplossingen voor?

Ik herinner me de *Tegenlicht* documentaire over de financiële sector (1-1-2013). Joris Luyendijk laat de genormaliseerde manier zien waarop financiële instellingen na de financiële crisis niet alleen erin slagen om straf te ontlopen, maar ook erin slagen om (zoals een van de geïnterviewden zegt) 'onder de radar van voor alle anderen geldende regels door te blijven vliegen'.

Luyendijk zelf vindt dat wij moeten ophouden de mensen in die sector zelf te laten geloven, dat ze daders zijn. Heeft Rand hem soms op dat idee gebracht? (zie verder op) Ze zijn

¹ Op het eind van 2013 maak ik van dichtbij een enorme mislukking mee voor een aanbesteding van 1,5 miljoen. Waar gaat het mis? Na het uploaden van alle aan te leveren stukken wordt een transactiecode terug gestuurd naar een mobielnummer van een secretaresse om de transactie definitief te maken. Maar de secretaresse had één cijfer van haar nummer vergeten in te vullen op de autorisatieformulieren. Bovendien was ze die dag vrij en wist niemand dat die transactiecode nodig was. Slechte voorbereiding dus. Tijd om een nieuwe procedure te starten voor het aanvragen van een gewijzigde autorisatie ontbrak, men had tot het laatste moment aan de propositie gewerkt. Drie weken werk van een mens of zes, het resultaat van een geweldige propositie voor de aanvrager werden ineens geblokkeerd door een digitale kluis (Tendernet) die op uur x van dag y genadeloos sloot. Zie ook p....

slachtoffer. Voor elke middelbare of hogere (beroeps)opleiding is dit prachtig onderwijsmateriaal. Tenminste voor de docenten, zou ik zeggen. Hoe deze spelers op dit speelveld er alles aan doen om de wijzigingen in spelregels en spelinrichting zo minimaal mogelijk te houden, is ook een veeg teken.

Dit zijn allemaal voorbeelden van kleine veranderingen van alledag in deze tijd. 'Disruptive' in de zin van Christensen cs. zijn ze enkel wanneer er sprake is van een verandering van bedrijfsmodel, beloningssysteem (reimbursement) en (productie)technologie. Tegelijkertijd. Zo ver gaan deze veranderingen geen van alle.

Op 23 januari 2013 'explodeert' het GGZ probleem: enkele hoogleraren bepleiten een aanpassing van de vergoedingen voor te behandelen aandoeningen, anderen komen daar tegen in het geweer. 'Uitgelekt' pre-advies voor (of van?) de Gezondheidsraad. Versnelt de aanpassing van zorgzwaartepakketten (1 en 2) de systeemoorzaak? Casus van maken?

Op vrijdag 26 januari sluit Wall Street met de een na hoogste koers ooit (net onder de 14.000 punten), was er ergens in 2007 een keer overheen gegaan. Speculatiewinst? (Ik verwijs alvast naar 5 maart en 8 november).

De grotere kans op aardbevingen in Groningen (en schade aan privé eigendom) door intensivering van de gasproductie door de NAM, wordt door de woordvoerder verpakt in de term 'de nieuwe realiteit'. Een combinatie van woorden die we vaker zullen horen. De overheid verdient jaarlijks € 12 miljard aan de gaswinning en stelt nu € 100 mio ter beschikking om preventief de vermoedelijke schade te compenseren. Maar een onafhankelijke partij die onafhankelijk vast stelt hoeveel de schade bedraagt, ontbreekt. Ik zie weer 'makelaars' met niks doen geld verdienen. Het is schrijnend om nu te zien dat de NAM (staatsbedrijf) in de afgelopen 20 jaar heeft weten 'aan te tonen' dat de aardbevingen niks met gasboren te maken hadden. Iedere claim van zich af wist te houden. Nu dat wel wordt toegegeven en vele uurgers zich melden vraagt de Groningse commissaris van de koningin een paar dagen later om € 1 miljard als compensatie. Ik snap wel wat hij aan het doen is. Game change.

De crisis versterkt de krachten tot reframing.

Nog verder uit te werken in tekst over het all pervasive psychologisch mensbeeld.

Psychologie/psychiatrie in het strafrecht: is een verdachte toerekeningsvatbaar? Is van invloed bij de bepaling van de strafmaat en bij de effectieve werking van de principes waarop het recht is gebaseerd.

Ook: thrillers vol met psychologische verklaringen waarom mensen iets doen.

En tot slot de stilzwijgende wijziging van de werking van het strafrecht door het invoeren van argumenten uit het neurologisch mensbeeld. Zie cases in rechtenopleiding.

Zie ook de verwarring in België bij de volksjury in het proces tegen de kinderdagverblijf moordenaar (de Gelder). Zelfs de rapporten van deskundigen spreken elkaar tegen wat betreft toerekeningsvatbaarheid..hoe moet een volksjury zonder expert kennis in een steeds complexer wordend rechtstelsel dan adequaat vonnissen?

'Het manifest van Leeuwarden', in december ondertekend door 700 (van de 2.500) rechters in NL tegen werkdruk. Nu mogen ze ineens langer over een rechtszaak doen als dat nodig is, naar hun inzicht. Staan ze op tijdschrijven of zo? Er zullen ongetwijfeld centraal geaccordeerde richtlijnen zijn, FG vragen.

Rede van Rinus Otte (die in 2010 opzien baarde met het boek *De nieuwe kleren van de rechter*) (pdf aanwezig)

Artikel van Hildebrandt in *Filosofie* over recht en ICT (pdf aanwezig).

Groene Amsterdammer van (meen ik) 21 februari 2013 (met twee artikelen).

Teubner? Nussbaum (*Frontiers of Justice*)?

De gedachte dat de wereld zo is ingericht als ik denk, heb ik verlaten.

Gisteravond, 1 februari, na die werkdag af te sluiten, zei ik tegen mijn vrouw dat het hoofdstuk maar *Twee vrouwen* moet gaan heten. In plaats van *Hoe vertel ik het mijn vrouw?* Ik praatte haar bij over de vorderingen die dag in dit hoofdstuk over Arendt en Rand.

's Ochtends broeide ik daar nog over en hielp mijn liefste vriendin (en filosofe) mij tijdens een lange wandeling, door te luisteren naar de eerste zinnen die ik daarover probeerde te formuleren. Vanuit haar kennis van Arendt vroeg ze dóór en hielp ze mij om betere zinnen te formuleren. Die ben ik na de wandeling ook gaan opschrijven.

Tevens bedacht ik dat ik dat ene proefschrift over twee andere vrouwen (Nin en De Beauvoir) er nog eens bij moest pakken (Van Aller, *Levenskunst van twee vrouwen*, 2002).

Vervolgens lijkt alles toeval.

Onder het eten vertelt mijn vrouw over een gesprek die middag met haar acupuncturiste, kleindochter van Vasalis/Drooglever Fortuijn. Bij het gesprek over haar klachten brengt ze de stadia van de ziel ter sprake die ik bij mijn omzwervingen op het internet voor haar had opgedoken (the call; the search; the struggle; the breakthrough; the return – Moody, 1997).

Wat de acupuncturiste deed denken aan wat zij hoorde in een marathon interview met Maaïke Meijer over het opdoen van de bron van creativiteit.

Vanochtend zocht ik dat marathon interview op en beluister het eerste uur. Ik val van mijn stoel van de herkenning. Maar dat had ik al vanaf de eerste radicale artikelen van Meijer die bij ons thuis in de studietijd van de jaren '70 door de vrouwen gelezen werden. Ze haalt Jung's kwadrant denken-gevoel; waarnemen-intuïtie aan (grondslag van de zeer succesvolle MBTI, maar dat zal zij ook wel weten). Heeft het over transcendentie, hoewel ze er helemaal niet in gelooft.

Treffend vind ik de erotiek van taal (schrijven en spreken) als een lichaam. Hoe belangrijk tekst is die je zelf voortbrengt. Ook al hebben anderen het er ook al over gehad. Zegt ze tegen haar studenten.

Fenomenologie van de angst en thema van vrijheid, beiden als uitdrukking van het intense leven zelf. De grenzeloze fantasie die ook zichzelf regelmatig tot rust moet brengen in een stil 'er slechts zijn'. In een huisje in het bos. Mij al te bekend. Waar Meijer ook aan haar Vasalis biografie werkte. En ik aan deze tekst. Zie Cato's uitspraak aan het begin en op het eind van *Denken* van Arendt. *Nooit actiever dan wanneer hij niets doet, nooit minder eenzaam dan wanneer hij alleen is*. Vandaag pak ik Van Aller erbij en zie dat Meijer in haar manuscriptcommissie heeft gezeten. Zo ben ik wel ver genoeg in Meijer's leven. Vanaf nu houd ik afstand.

In de Volkskrant – kranten lees ik alleen wanneer ze ergens liggen – zie ik onder de lunch dat in Frankrijk een wandelprofessor beroemd is geworden met zijn boek over wandelende filosofen en hun wijzen van denken. Voelt toch een beetje als beroving van een gekoesterd klein geheim. Ook ik schreef al eens een stuk over de voet, net als Ton Lemaire en

Corn. Verhoeven al veel eerder deden. Dus goed dat het weer gebeurt en een gebied ontsluit voor mensen die daar nog geen toegang toe hadden.

Ook wordt een heel zaterdag katern gewijd aan de aangebroken era van de vrouw.

Ik ben er op voorbereid. Dank je mama. En alle andere vrouwen in mijn leven.

De voorbereidingen voor een nieuwe era van de man zijn begonnen.

Voorjaar 2013 in Joppe

Vóórdat ik dit 'project 2016' onderbrak voor het werk als panellid vorige week, was ik intensief met mijn eigen tekst bezig. Na het concept hoofdstuk *Twee vrouwen* te hebben afgerond herlas ik links, vanaf het begin, mijn eigen woorden en geproduceerde tekst, terwijl ik tegelijk rechts op een blad papier de hoofdlijnen schetste mijn betoog.

Bij dat getekende blad papier pakte ik de draad weer op en zie daar mijn voornemen staan om een hoofdstuk te schrijven over 'terugwegfilosofie'. Eerst ben ik maar eens twee uur door een voorjaarsachtige Ooypolder gaan lopen om de zinnen te richten. Daarna had ik wel zo ongeveer bedacht wat ik hierboven, aanvankelijk stuntelend, heb opgeschreven. Ik heb er de tweede dag redeneringen aan toegevoegd en zinnen preciezer proberen te formuleren. En werk daar nog enkele dagen verder aan. Want wat het met terugwegfilosofie te maken heeft, moet nog worden uitgelegd. Goed maken, vergeving, zoals Arendt voor het handelen specifiek vindt (net als opnieuw kunnen beginnen). Zie het vergeven van de dopinggebruikers in het professionele wielrennen.

'() het verhaal is altijd belangrijker () dan de verteller. Niet de verteller brengt het verhaal tot leven, maar het verhaal houdt de verteller in leven' (Tejpal, 2008, 628)

21 februari

De vierde recessie sinds 2008 is een feit. In dertig jaar is de werkloosheid in Nederland niet zo hoog geweest als nu. Bijna 600.000 mensen zitten zonder werk, 7,5% van de beroepsbevolking. Zoals verwacht loopt de werkloosheid snel op. Vorige maand was het nog 7,2%, we gaan boven de 8 % uitkomen. De jeugdwerkloosheid binnen de algemene werkloosheid is al 15%. En dan tellen we de onzichtbare werklozen, honderdduizenden zzp'ers die zonder opdrachten thuis zitten, niet eens mee.

De huizenprijzen dalen snel: 10% verschil tussen nu en een jaar geleden.

De grote automatiseerder waar ik het eerder over had, wil nu dat mensen die te veel verdienen, 30% van hun salaris inleveren. Zo sterk zijn kennelijk de tarieven ook gedaald. Inmiddels zijn de scherpe kantjes er af gehaald en mag het niet meer zijn dan 20%. Zonder enige contraprestatie van de kant van de werkgever zelf. In die industrie is het verdienmodel echt niks eenvoudigers dan klanttarieven enerzijds en HR anderzijds.

Het consumentenvertrouwen is eveneens op een historisch dieptepunt beland. De problemen in de individuele huishoudens worden groter. Het aantal mensen met betaalachterstand op hypotheek stijgt. Dan hebben ze al andere betaalproblemen, want het laatste wat je wilt is dat je ook geen dak meer boven je hoofd hebt.

De bezuinigingen, lees lastenverzwaringen voor individuen en bedrijfshuishoudens nemen toe. Tot razernij van vele economen die het er wel over eens zijn dat vasthouden aan de 3% begrotingstekortnorm door Europese politici volkomen onzin is. Frankrijk roept al zich er niet aan te kunnen houden, Nederland haalt die norm zeker niet en voorzichtig geeft Brussel signalen af daar mee akkoord te gaan. Als de controleurs maar langs mogen komen om vast te stellen dat alle mogelijke maatregelen genomen zijn.

Zo is ook de loonmatiging, met het oog op de exportpositie van Nederland, onzin omdat de export toch al hoge winsten laat zien. De motor van de economie komt daardoor nooit op

gang. Met een ontploft financieel stelsel en al deze groeiende maatschappelijke problemen is Nederland nu te vergelijken met dat van Spanje en Ierland, eerder. Hoe snel een jarenlange toppositie teloor kan gaan.

In en buiten Nederland neemt de bereidheid tot collectieve acties toe.

Niet alleen onder werknemers.

Werkgevers gaan – op instigatie van Ernst & Young – collectief weigeren om voor de 48.000 mensen in Nederland aan wie zij een salaris van > 150.000 betalen een eenmalige crisisheffing van 16% te betalen. Mijn eerdere voorstel voor de 2000 hoog betaalden in de zorg, was zo gek nog niet. Alleen was die aan werknemerszijde.

Ernst & Young heeft een paar proefprocessen tegen de Belastingdienst aangekondigd. ‘Als ik in december een scheerapparaat koop en daar 21% belasting over betaal, is het toch onrechtvaardig als ik in januari te horen krijg dat ik nog een extra bedrag moet betalen?’, aldus de toelichting van EY. Zo vanzelfsprekend als het kabinet dacht dat deze maatregel is, is die regel dus niet. Het is ongepast om tijdens het spel de spelregels te veranderen, is nu het argument. Maar het is een sigaar uit eigen doos die het bedrijfsleven in ‘normale’ situaties wel als gepast beschouwt tegenover klanten. De verzekeraar laat horen ‘dat de tarieven aangepast zijn aan de gestegen schadelast’ terwijl je zelf geen schade hebt gedeclareerd. De reiswinkel brengt tijdens de reis nog allerlei verborgen kosten in rekening. De hoogwaardige klantservice die gewoon wordt doorberekend of de onverklaarbaar hogere tarieven voor mobiel bellen in het buitenland. Hoeveel voorbeelden wil je hebben? Is de kern van kapitalistisch zakendoen nu juist niet dat je tijdens het spel de regels verandert?

De maatregel van de crisisheffing op hoge salarissen zou de schatkist een half miljard hebben moeten opleveren. De onderhandelingen zijn erover geopend.

Alle onderhandelingen over alles worden voortdurend heropend. Ook dat helpt om oude structuren op te ruimen of tenminste op hun houdbaarheid te testen. Zeker nu bekend is geworden dat de schatkist jaarlijks een meevaller van 800 miljoen verwacht dankzij winsten van DNB op aan het buitenland verstrekte kapitaalleningen.

Een uitbreiding van het zorgvraagstuk is dat Berenschot berekent dat tussen nu en 2020 800 verzorgingstehuizen gaan verdwijnen door afschaffing van de laagste zorgindicaties (net als in de gehandicaptenzorg, zoals bij Philadelphia). En woningcorporaties daar failliet aan gaan. (Omdat die met het vastgoed blijven zitten?)

‘Burned out by society’. Hoeveel mensen, tot topsporters toe (Stefan Groothuis), lijken onder de psychische druk bijna te bezwijken, obsessieve trekken te krijgen (Katja Schuurman) en niet zonder hulp te kunnen bij de vormgeving van hun bestaan(sreden)? Ook onder veel jongeren, die te hoge verwachtingen van zichzelf hebben of niet waarmaken. De verstandigen kiezen voor de oppervlakte? > NB: Haren, YOLO cultuur (zie 8 maart)? Knooppunt van relaties in plaats van authenticiteit? Plaatszoekende in plaats van plaatsgevende samenleving?

Ik heb vijf dagen besteed, inclusief afgelopen zaterdag en zondag, aan mijn commentaar bij het boek van Van Dalen. Ik heb de indruk dat het de moeite waard was.

Morgen, 28 februari, komt het CPB met nieuwe ramingen over de economie. De VVD heeft al laten weten dit jaar in te stemmen met een begrotingstekort dat groter is dan 3%. Minister Dijsselbloem maakt vandaag een rondje langs de fractievoorzitters om te peilen hoe ze staan tegenover begrotingswijzigingen voor 2014.

Het begrotingstekort voor 2013 lijkt mee te vallen: 3,4%.

Toch wordt voor 2014 alvast een nieuwe 4,5 miljard bezuiniging aangekondigd.

Gezien de te verwachten arbeidsmarkt-, loon- en andere sociale maatregelen lijkt het er niet op dat werknemers en werkgevers met de minister om de tafel willen gaan zitten.

De crisis duurt onverminderd voort en toch scoort de Dow Jones tegelijk (op 5 maart 2013) een all time high van 14.253,77 punten. Het vorige record was uit 2007 (en daarna...). De commissie Cohen heeft inmiddels (8 maart) de rellen in Haren onderzocht en de nieuwe term 'Yolocultuur' als verklaring voor de combinatie van feest-, drank- en relbelustheid aangeleverd. 'You only live once': kan de drang van jonge mensen om ondanks crisis en nihilisme voluit te leven beter verwoord worden?

Intermezzo 12 maart-25 maart

Op 12 maart wordt uit Brussel bericht dat de EU besluit om 80% van € 400 miljard landbouwsubsidie te bestemmen voor 20% van de boeren in Europa. Jaarlijks dan en met een looptijd van zeven jaar. Succesvol lobbyen heet dat. Ten koste van vergroening en extensivering.

Eveneens wordt bekend dat pensioenfondsen bereid zijn om hypotheekfondsen van banken over te nemen. Zodat die weer wat meer ruimte krijgen om bedrijven te financieren. Het door de werkgeversvoorzitter opgegooide balletje (zie hoofdstuk 3, pagina 49) is doorgerold. Misschien in het kader van de gesprekken tussen de sociale partners die dit voorjaarsoverleg van 2013 eerst eens voeren zonder het kabinet, respectievelijk minister Asscher en staatssecretaris Kleinsma, die zoveel ver gaande aanpassingen van de WW, de arbeidsmarkt etc. in petto hebben. Misschien is uitruil mogelijk met een ander nijpend vraagstuk: de crisis in de bouwsector, het tekort aan sociale woningbouw op een verder instabiele woningmarkt, het gebrek aan financiële middelen bij woningcorporaties.

Op 28 maart melden werkgevers en werknemers uit hun overleg aan de minister (en de minister aan de Kamer) dat de lange tijd heilige datum van 1 april niet zal worden gehaald. Een fenomeen met gevolgen voor de begroting? Met welk doel? Van wie? Ten koste van wat? Stof genoeg voor een aftredend hoogleraar HRM zou ik zeggen, om in zijn afscheidsrede aan de orde te stellen.

Plaatsgevende en plaatszoekende samenleving, Eigen Kracht Conferenties (ook in mijn eigen wijk!), professionele hulpverlening in maatschappelijk werk van het model diagnose/behandeling naar begeleiding in het opbouwen en onderhouden van relaties en netwerken (van Ewijk, *Filosofie* 22/5, 2012, 46).

Plaatszoekend te vergelijken met knooppunt van relaties gedachte?

Iets van de geest van Montaigne, destijds gelezen voor mijn boekenlijst Frans op het avond atheneum en als rijk voedsel verslonden door een *ontwakende*, hongerige geest, moet wel bewaard gebleven zijn in mijn 'project 2016'. Anders begin je niet aan zoiets. Want de uiteindelijke opbrengst ervan is ongewis. Slechts de activiteit zelf en de ervaring tijdens het uitvoeren van de activiteiten is tastbaar. Meandert zoals het leven zelf. Enkel als explicitering van de beweegredenen van mijn bestaan is het geheel van dit project systematisch. Het lezen en schrijven alleen al is de moeite waard.

'Heb ik zelfs als niemand mij leest, mijn tijd soms verdaan door mij in mijn vrije uren zo lang bezig te houden met zulke nuttige en aangename gedachten', zegt Montaigne terecht (*Essays*, II.18, Over logenstraffen, editie 2004, vert. van Pinxteren, 861)

Montaigne had het voordeel dat hij fiscus noch accountant hoefde uit te leggen waar hij zijn tijd aan besteedde. Maar was net als ik door Erasmus geïnspireerd en bezig het leven vorm te geven. Themanummer van *Filosofie* over Montaigne (jg. 23/1, 2013).

Zie ook Taylor, *Sources of the Self* (182) over de verschillen tussen Montaigne en Descartes. *Verbreek* je radicaal de verbinding met je dagelijkse ervaring of verbind je je juist dieper ermee? Zie ook Bakewell, *Hoe te leven? Een leven van Montaigne* (2011).

18 maart

De Europese top over het redden van de 'oversized' banken in Cyprus leidt tot zulke eisen en voorwaarden dat de Cypriotische regering een voorstel doet waarbij ook burgers over de eerste € 100.000 spaargeld een percentage dreigen kwijt te raken.

Opstand, uiteraard. Het voorstel schendt een belangrijke vertrouwensregel die in de financiële crisis afgegeven is dat in Europa tot € 100.000 je spaargeld verzekerd is. Heeft repercussies op vertrouwen in andere landen (Spanje, Italië – maar ook bij ons). Nu weet iedereen hoe veilig die afspraak in handen van politici is.

Ook al trekt de Cypriotische regering dit voorstel later in, het vertrouwen is op de proef gesteld en heeft zijn ware gezicht getoond. De politiek en de financiële sector verliezen nog meer reputatie. Al is de situatie in de financiële sector stabiel geworden.

Hoe groot is hier de invloed van Russisch (Cyp-rus zegt het al) zwart geld dat daar is wit gewassen, waardoor de oversized financiële industrie in Cyprus op de eerste plaats is ontstaan? De Russen vinden Europa plunderslaan. Bedragen boven de ton zouden 10% of zo moeten inleveren om de redding door Europa mogelijk te maken. Wist de Cypriotische regering, met steun van Rusland, welk pokerspel ze met het eerste voorstel speelde om Europa schade te berokkenen? Het probleem sleept zich voort.

Het zou wel eens een keerpunt kunnen blijken in de 'rise and fall' van dit continent.

Aankondiging in DWDD van 'de correspondent' – een onafhankelijk journalistiek platform onder leiding van Rob Wijnberg (weggestuurd bij NRC Next). Die goed naar het effect van journalistiek à la Luyendijk heeft gekeken. Die overigens zelf ook mee doet (en Hofland, Halsema, Brandt Corstius, Engelen etc.). In een maand hebben ze 15.000 participanten nodig à € 60 per jaar om te kunnen starten. [Na 8 dagen staat de teller al bijna op die 15.000. en 5 dagen voor de einstreep op 12 april op bijna 18.000]

Uitreiking van de tegels voor het beste journalistieke werk in 2012. Live op kanaal 24.

Soms tenenkrommend. Meest voorkomend woord: kwalitatief goede journalistiek vertelt multimediaal goede verhalen. Een onderscheidend kenmerk in deze onzekere tijden waarin banen van journalisten zelf op de tocht staan en allerlei media ernstige verliezen lijden. Media en journalistiek volkje zit tussen twee vuren. Tegenover 1 journalist staan momenteel 10 communicatiedeskundigen die professioneel als tekstschrijver, woordvoerder, campagnestrateeg, lobbyist, marketeer etc. met media bezig zijn. Aan de andere kant een massa van media prosumenten ('burgerjournalisten' die zelf net zoveel nieuws maken als in snel nieuws geïnteresseerd zijn). Gezien het met hun hand vergroeide mobieltje waarmee alles gezien wordt.

Conventionele media hebben verkeerde verdienmodellen en zijn afhankelijk van teruglopende advertentie inkomsten. Worden door managers geleid die alleen maar aan kosten terugdringen (spread sheets) denken en de realiteit van het vak niet kennen, contact mee verloren zijn.

Snelle media verliezen terrein, internet lijkt niet meer aantrekkelijk voor investeerders.

Miljardairs (Lebedev, Buffet, Facebook jongen) kopen conventionele media en doen niet aan kosten terugdringen, maar aan investeren in kwaliteit en hogere oplage. Worden daardoor weer winstgevend gemaakt (Derk Sauer).

25 maart

Akkoord over EU lening van € 10 miljard aan Cyprus. Sanering van banken. Financiële sector is 8x zo groot als BNP van Cyprus 'micro economie'. Volgens Medvedev houdt het plunderen niet op. Het touwtrekken tussen Brussel en Nicosia heeft er wel toe geleid dat via de kantoren van de te saneren banken in Londen en in Rusland, tijdens de onderhandelingen, miljoenen zijn weg gestroomd. Al die tijd konden burgers op Cyprus zelf per dag slechts een maximum

bedrag uit de automaat halen en zaten alle kantoren dicht, werden er geen andere transacties uitgevoerd. In wiens voordeel?

Tegenlicht documentaire 25 maart over € 30.000 miljard offshore kapitaal dat wereldwijd in handen is van enkele miljoenen mensen. Hoe grote ondernemingen samen met rs, fiscalisten en advocaten ervoor zorgen fiscaal neutraal, dwz. geen, belasting over hun giga winsten te betalen (belastingontwijking mag). Maar ze gebruiken wel de infrastructuur van een land voor hun business. En stellen daar vestigingseisen aan, die niks mogen kosten. Ze profiteren van de voorwaarden, maar dragen zelf geen geld af om die voorwaarden in stand te kunnen blijven houden. Ze leveren wel een andere tegenprestatie. De belastingontwijkende kapitalen lenen de bedrijven tegen forse rentes weer uit aan landen met financieringsbehoeften. Dat zijn er momenteel heel wat. Hoe noemen ze dat?

Hoog tijd om de eerste weg naar rede en rationalisering in te slaan: het grammaticaal realisme.

Intermezzo over de weken van 29 maart-12 april

12 april

Met de paragraaf over het grammaticaal realisme eindigt de vrijdagmiddag van de tweede week dat ik in Joppe lees en schrijf, enkel voor en aan het filosofiehoofdstuk. Nog vier weken te gaan. Nu ben ik allereerst opgelucht dat ik de uiteenzetting met Hacker in tekst heb weten om te zetten. Daar valt nog van alles aan te doen, maar dit ligt er. Later kom ik daar nog wel op terug, want het denken gaat door. Volgende week eerst verder met Williams' niet-reductionistisch naturalisme.

Ik heb in de sfeer van de actualiteit én in het filosofisch deel over rede en rationalisering nog allerlei potlood aantekeningen gemaakt die ik hier wil opschrijven. Daar zitten nog wel een paar aardige toevalstreffers tussen, die duidelijk maken hoe mooi het is om je met zo'n project terug te trekken.

Maar het is nu 17.20 uur en ik overweeg om eerst op de hoek een pot bier op de goede afloop tot zover te gaan drinken en meteen iets lekkers te eten. Dus dit werk stopt nu.

Op 19, 20 april zijn de volgende chronologisch geordende gebeurtenissen toegevoegd.

29 maart

'Blauwe vrijdag' de hele dag op de radio. Eerste keer dat aangifte digitaal vanuit de Belastingdienst naar burgers, ingevuld en al is toegestuurd. Die hoeft alleen maar te controleren en terug te sturen.

De betreffende directeur van de Belastingdienst antwoordt op de vraag naar laat terug ontvangen toeslagen en teruggaven: 'hier en daar is afgelopen jaar een voorraad ontstaan, maar ik heb begrepen dat die situatie is opgelost'. Die vermijdt hiermee het woord werkachterstand en allerlei daarmee samenhangende noties die je moet kunnen interpreteren om te weten wat het betekent (ook gezien afspraken met politiek etc.).

Uiteraard komt die situatie als vorig jaar dit jaar niet meer voor (want waarvoor anders die, ongetwijfeld kostbare, omkering van het systeem)?

Passages in Deon Meyer, *Trackers* (2010, pb 2012), over verhalen.

106 Stories were the social currency of the Karoo. Everyone had one. Heartbreak, hapiness, triumph and disaster, but it was a story that defined, characterised, gave insight. So different from the stories of city people, now on Facebook and Twitter, dollied up so that everyone looked good, fake and crooked, smokescreens and masks.

179 It was no good telling the story with quasi-altruistic remarks like ‘It’s a sad story’ more than ten years after the damage was done. That was the trouble with our society; we had become spectators, sideline critics. We couldn’t wait to read about other people’s hardships, hear about them and pass on the stories.

2 april

Tegenlicht documentaire met de Diamantis (?) University of Singularity. Wereld van overvloed van energie en van creativiteit (in de cloud)

5 april

Het grootste deel van taal wordt niet geconsumeerd tussen mensen, wordt alleen in iemands hoofd uitgesproken en is heel belangrijk voor de dagelijkse gang van zaken.

Op een zandweg door het bos loop je op een onbewaakte, half automatische spoorwegovergang af. Lang geleden werden spoorwegovergangen handmatig bediend. Nu beginnen de bellen te rinkelen en zakken nog maar halve slagbomen voor de overgang, als de trein een bepaald punt passeert op een bepaalde afstand voor de overgang. Vroeger schatte de spoorwegwachter dat moment om de slagbomen te laten zakken aan de hand van het tijdstip van passeren volgens dienstrooster, de snelheid van de trein (stop- of sneltrein), de verkeersstromen (scholieren, mensen onderweg naar winkels of werk) en de veiligheidsrisico’s.

Bij de half automatische bomen moet iedereen dat allemaal zelf doen. Ik weet wat ik moet doen, maar dat is niet voor iedereen gelijk. Ik zal mijn pas vertragen, maar degene met zelfmoordgedachten is misschien bang om te laat te komen. Voor een kind, onderweg naar school en (op een andere manier) bang om weer te laat te komen...

Droom [die ik op aanvraag zal vertellen]

‘Op een gegeven moment wil je wel eens weten waar je staat in het leven, dat is alles () Zoals die omvallende boom in het bos (wil weten of iemand het überhaupt hoort)’, zegt Marino tegen Kai Scarpetta in Cornwell, *Link* (2012, 52, 53).

8 april

Maandagmorgen in mijn tweede retraiteweek voor het werk aan het filosofiehoofdstuk van project 2016. Laat opgestaan.

Zutphen zaterdag 6 april.

Toeval. Zonder dat van plan te zijn Sennett, Bakewell en Neiman gekocht. Zondag 7 april bij toeval Sassen op Canvas over haar werk en leven gezien en ontdekt dat ze de vrouw van Sennett is en vanochtend (‘laat ik maar langzaam op gang komen’) begonnen in Sennett (*Together*, 2012). Parelje van een piekervaring op de maandagochtend. Een verschillende gelijk denkende (gestemde), ver af, met een eigen ‘logo’ in de wereld van succesvolle auteurs, tot nu toe nauwelijks door mij gelezen. Maar ook dichtbij, omdat we van gelijke leeftijd zijn en ons net als Montaigne ooit, buiten het actieve leven schrijvend over de wereld en over onszelf terugbuigen. Weer Montaigne, net als een paar weken terug. Een bijdrage leveren aan het ‘zelf’ verstaan in deze tijd (waarom, hoe).

Toeval dat ik deze boeken in Zutphen aanschafte, want voornemen was (en is) om het te doen met de boeken die ik thuis heb geselecteerd om enkel de zes filosofische benaderingen te kunnen behandelen.

Toeval ook dat Sennett dezelfde bronnen gebruikt in dit tweede deel van zijn homo faber trilogie, waarvan *Craft* het eerste deel vormde (overigens geen Rand), en met een

uitgewerkt wereldbeeld komt aan de hand van de vorm van de coöperatie (samenwerking om te verschillen) en van manieren om die vorm te verzwakken en te versterken.

Sympathy/dialectisch – empathy/dialogisch.

Sennett's bronnen naast Arendt en Montaigne zijn: Williams, Bakewell, Sen en Nussbaum! Ik lees het boek als een wijsgerig sociologisch werk aan het begin van de 21^e eeuw – vooral over wat in de marges gebeurt en wat enorme potentie heeft om cultuur te maken (‘het verschil’ = het verschillen van de bestaande structuren van culturele ervaring = (her) structurering)

Noteer ook meteen dat een categorie als coöperatie in Hacker's categoriale kader ontbreekt (en juist bij Williams heel veel nadruk krijgt in ‘information pooling’).

9 april

Deel 1 van *Together* van Sennett (de vorm van samenwerken) begint bij de Wereldtentoonstelling in Parijs 1900! (35, met Lueger geschreven als Luegar, 39). Simmel socialiteit (38), zie Schuyt's biografie over J.B. Charles/W.H. Nagel (schrijver/criminoloog). Gisteren in hoofdstuk 8 van Hacker (Mind) voor mijn gevoel langzamerhand de grens gepasseerd van geïnteresseerde buitenstaander naar vertrouwde deelnemer. Ik kan de aard van Hacker's uiteenzetting makkelijker volgen dan ooit. Filosofie als ‘the tribunal of sense’ – for both science and common discourse’ (75; cf 28, 41, 42, 260), gaat voor een groot deel over de bestrijding van de lange schaduwen (269) die Descartes' bewustzijnsfilosofie over de filosofie werpt, tot in de psychologische en neurowetenschappelijke erfgenamen ervan toe. En in de analytische traditie zichtbaar is in de rudimentaire aandacht voor het lichaam (268).

Hoofdstuk 9 over ‘Self & body’: ‘one does not have to see what one says before one can say what one thinks’ (268).

Behaalt Hacker zijn winst op degenen die zich niet aan de lange schaduwen van Descartes onttrekken nu door:

a) nauwgezette grammaticale analyse of door, zoals bijvoorbeeld 266,

b) steeds te laten zien dat het gebruik dat men van een woord (als ‘self’) is gaan maken (bijvoorbeeld als innerlijk subject, ‘as a noun designating an entity’) onder invloed van Descartes simpel kan worden ‘gereinigd’ (‘jungle of grammar’, 271) door ‘self’ niet op een innerlijk maar op dit menselijk wezen te laten slaan?

Hangen a) en b) samen? Hoe?

Verschuiving van Descartes via Wittgenstein terug naar (aangepaste) Aristoteles? Zie hoofdstuk 8. Zie verder mijn paragraaf over Hacker in dit hoofdstuk.

Vandaag met Co Verdaas over irriteerbaarheid van structuren gepraat. Ze regelen niet meer wat ze functioneel moeten regelen en gebruiken teveel van hun eigen output voor hun eigen zelfhandhaving.

Zijn aftreden als symptoom van overirriteerbaarheid van de politiek.

Over Sassen, wiens werk hij wel kende, en over Sennett; over wat we kunnen leren van ecologische en complexe systemen (Scheffer); over zijn nieuwe baan in Wageningen, over de dood van Agnes, vrouw van Hans M.

Wat doet Hacker eigenlijk met de letterlijke gebruiksbetekenis van woorden en de intonatie waarmee iemand ze kan uiten?

11 april

Sociaal (‘op ROC ‘Mondriaan’ mens) akkoord is ‘in beton gegoten’. De nullijn van de zorg en de hele bezuiniging van 4 miljard op de zorg is ingetrokken.

‘WW blijft ongewijzigd’, met dat eerste bericht kwam vandaag heel snel het gerucht in de wereld dat een sociaal akkoord was bereikt.

Structuren structureren allerlei mogelijke relaties tussen mensen zoals treinrails en wegen het verkeer structureren. De vergelijkbare infrastructuren in sociale, politieke, economische en culturele sectoren zijn structuren en betekenisvolle regels voor het denken en handelen in die relaties binnen systemen. Regels die zowel algemeen als specifiek zijn, maar zie Arendt (hierboven, 194).

Als die regels aan betekenis inboeten (de crisis aan het licht brengt dat ze de complexiteit niet regelen waarvoor ze functioneel – probleem/oplossing – moeten zijn), en structuren verzwakken omdat ze onvoldoende feedback over hun zwakte krijgen, vallen de gestructureerde relaties uit elkaar (voldoet de dienstregeling niet meer, om ze op elkaar te laten aansluiten). Daarmee ontstaat (‘ondertussen’?) ruimte voor vernieuwing van 3^e, 2^e, en 1^e orde waarnemingen, voor culturele (her)structurering.

Bij die vernieuwing kan de rede en rationalisering goede diensten bewijzen.

Intermezzo over de week van 12-19 april

19 april

Ik beschouw de deze week gemaakte paragraaf over Williams niet als af, maar wel als voorlopig voldoende voor het doel in dit hoofdstuk.

De tijd stroomt gewoon door. Ik heb alleen nog maar zijdelings oog voor de actualiteit van de crisis en voor de stand van de uiteenzetting over passende en niet passende maatregelen. Het betekent dat ik geconcentreerd aan het werk ben.

Enkele belangrijke notities móeten voor de kroniek wel gemaakt worden.

De eerste betreft de nu snel oplopende werkloosheidscijfers. De hoogste ooit, gemeten als percentage van de sinds het vorige record uit de jaren tachtig sterk gestegen omvang van de beroepsbevolking. Bij de 650.000 komen er momenteel elke dag 700-1.000 bij. In dat tempo zitten we eind van het jaar tegen het miljoen aan.

De trend in deze cijfers die deze week bekend werden, is ongetwijfeld voor die tijd al lang in het overleg van de sociale partners ter sprake gebracht. Ze hielpen ongetwijfeld bij het sneller dan verwacht sluiten van het sociaal akkoord vorige week, tussen sociale partners en overheid. In december, toen de vakbeweging de slechte bezuinigingen uit het regeerakkoord ter discussie begon te stellen, leek dat sociaal akkoord heel ver weg. Er zijn allerlei arbeidsmarktmaatregelen teruggedraaid, zoals de duur van de WW. Ja zelfs is de nullijn voor de zorg is (voorlopig) van tafel gehaald. ‘In beton gegoten’ en voor de lange termijn tot 2020, historisch akkoord, zeiden bewindslieden. Vertrouwen terug in de gezamenlijke aanpak. ‘Dus jullie kunnen weer geld gaan uitgeven, burgers, om de economie verder uit het slop te halen. Hou op met sparen, neem een hogere hypotheek, koop dat huis en die auto, boek die vakantie, ga weer uit eten. Door de gezamenlijk geaccordeerde maatregelen is je inkomen ‘verzekerd’, ze geven je het vertrouwen dat als consument en burger nodig is’.

Tot de nieuwe cijfers over de economie in augustus bevestigen of we inderdaad op de goede weg zijn. Acht van de tien economen achten dat nu al onwaarschijnlijk. Politici roepen dat – als dat niet zo blijkt te zijn – de nullijn in de zorg en de miljarden bezuinigingen er toch moeten komen. Misschien nog wel meer dan eerst gedacht werd.

Het verwachte psychologisch effect van het sociaal akkoord over herstel van vertrouwen in de economie is daardoor en door de hoge werkloosheid – nu ook in de middengroep van 25-45 jarigen – meteen wel weg. De woorden blijken keer op keer geen enkele test te doorstaan.

Kon je als minister nog maar meer zeggen dan dat er nog 100.000 onvervulbare vacatures zijn, en dat je er alles aan doet om mensen om te scholen en voor te bereiden op ander werk.

Bijvoorbeeld het aantal vacatures noemen dat er ook iedere dag bij komt. Maar kennelijk is dat te gering om te noemen en zou dat de neerwaartse spiraal alleen nog maar versterken.

Toevoeging 20 april: vandaag zitten de partners weer aan tafel over de bezuinigingen op de zorg, in dit geval over de 65.000 ontslagen in de Thuiszorg. AbvaKabo is tegen en tekent het sociaal akkoord ook enkel, wanneer dit van tafel gaat.

Tweede fenomeen is een debat met de staatssecretaris van Veiligheid gisteren over (het rapport naar aanleiding van) de zelfmoord van de Russische asielzoeker Dolmatov. Net als het eerdere debat met de staatssecretaris van Infra over het niet aan de Kamer doorgestuurde rapport over Prorail (zie boven), was de tactiek van de verdediging om dit als een incident en niet als een structureel vraagstuk te beschouwen. Toch zegt de advocaat van Dolmatov dat er zo jaarlijks 300 mensen verkeerd terecht komen (dwz. in detentie of uitzetcentrum, terwijl hun beroep nog loopt, wat uiteraard enorme geestelijke belasting met zich mee brengt). Maar het informatiesysteem is niet gekoppeld o.i.d.

Zelfs de uitspraken in beide debatten door de respectievelijke bewindslieden lijken veel op elkaar. Zonder in de feiten symptomen van voortgewoekerde bureaucratie te kunnen zien. In het debat wordt alles eraan gedaan om dat (en de vertrouwenskwestie over de staatssecretaris zelf) buiten het gesprek te houden.

Niettemin waren de uitspraken om te smullen: 'tot vier cijfers achter de komma staat opgeschreven wat medewerkers moeten doen, wanneer iemand 's avonds binnen wordt gebracht, maar als dat niet wordt gedaan gaat het mis', 'gaan op elkaar zitten wachten', 'zijn passief', 'het probleem met het informatiesysteem is bekend en aan oplossingen (trainingen en andere verbetermaatregelen om de passieve houding af te leren) wordt meteen gewerkt, het ligt niet aan de cultuur van de organisatie en ook niet aan het strenge, rechtvaardige doch humane beleid'.

Inmiddels is ook duidelijk geworden dat de PGB wel heel fraudegevoelig is (was).

Gespecialiseerde administratiekantoren vroegen zelfs pgb's aan voor mensen die dat zelf helemaal niet kregen.

Ook is fraude in de franchise ketens (van supermarkten) boven tafel gebracht. Te simpele 'belastingontwijkingstrucs', bijvoorbeeld met niet werkelijk door klanten geretourneerde goederen waarvoor geld moest worden teruggegeven of met niet werkelijk geretourneerde statiegeldflessen.

Te doorzichtig volgens de adviseur, hij kende geen verstandige franchisenemer die dat zou doen, maar de staatssecretaris van belastingen hoopt wel € 20 miljoen aan navorderingen op te kunnen gaan leggen. En kondigt alvast aan dat ook andere franchiseketens binnenkort op fiscaal onderzoek mogen rekenen.

Overall waar mensen in een keten zich een plaats verwerven als waardetoevoeger, ontstaat niet alleen extra omzet (en kostenverhoging voor degene die het koopt), maar ook fraudegevoeligheid.

Het inkorten van ketens (zie Buurtzorg) is meer dan alleen het afschaffen van management ten gunste van operationele zelfsturing, is meer dan kostenverlaging en hogere opbrengst voor de klant.

Iets verder terug deze week viel ik in de Tegenlicht documentaire van 15 april. Daarin Jan Rotmans, hoogleraar transitie management in Rotterdam.

'Dit is geen tijdperk van verandering maar een verandering van tijdperk'.

‘Geef mij vier of vijf kantelaars en ik ontketen een revolutie in Nederland op alle gebieden die nu zwaar in de problemen zitten’.

Ik ken Rotmans niet, maar zal eens wat van hem gaan opzoeken.

Jongeren met vaak stevige uitspraken en vele, deels al gerealiseerde, voorbeelden.

Jos de Blok van Buurtzorg is uiteraard voorbeeld van zo’n ‘kantelaar’ – die ook aan het woord kwam in de documentaire.

Het ’s ochtends en ’s avonds lezen in Bakewell’s Montaigne biografie, wat tegelijk een kleine cultuurfilosofische studie is, is een waar genoegen (zie o.a. 150). Vanochtend bijvoorbeeld weer Zweig over Montaigne. Nooit geweten. Zie 272 e.v.

Intermezzo in week van 22-29 april

25 april

Spanje’s werkloosheid groeit naar 27%, zes miljoen mensen minder om omzet te draaien. En dat is veel sneller gegaan dan verwacht. Waas van vermoeidheid en uitzichtloosheid lijkt zelfs de Spaanse topclubs in de Champions League te treffen (Duitsland (Bayern München/Borussia Dortmund) – Spanje (Barcelona/Real Madrid): 8-1. Clubs zonder en clubs met schulden. Net als de landen. Clubs die kunnen blijven investeren om aan de top te blijven en clubs die dat niet kunnen.

Google bril. Alexander Klöpping bij DWDD. Alles wordt weer anders. Maar dat voel je pas als je het apparaat echt zelf hebt uitgetest. Intuïtief-sensitief. Naturalistisch te verklaren opeenstapeling van nog meer zich ‘naar binnen richten’, bevestiging van het dagelijkse leven en stemmen der natuur, waarbij de bril van google een soort nog subtielere taal van het zelf met zichzelf wordt want de bril herkent patronen in je belangstelling en in je zoekgedrag, in wat je wilt en wat niet etc.; gaat informatie daar op voorsorteren en ‘leveren’ en in interactie daarmee ontstaan weer nieuwe technologie gestuurde gedragspatronen van jezelf met jezelf. In het licht van het oriëntatievraagstuk van nu is die bril op die mens een oplossing en een stap in de richting waarin van de andere kant de ontwikkeling van humanoids in volle gang is. Is dat ook een doorbraak in de structurering van culturele ervaring?

Er staat weer een staatssecretaris, nu van Belastingen, voor de Kamer. Wist hij wel of niet van de omvangrijke fraude door Bulgaren met toeslagen? Leden van de AbvaKabo, werkzaam bij de dienst beweren van wel, Weekers ontkent. Was alleen op de hoogte dát. Maar schrok toch we toen bleek dat het om zo’n € 100 miljoen ging.

Alle fraudes bij elkaar een lek van in totaal naar schatting € 1,5 miljard. Het lijkt wel of bureaucratisch perfecte systemen, zonder voldoende controle, zelfs niet in een voor de hand liggende check van veel buitenlanders uit hetzelfde land die toeslagen op hetzelfde adres en hetzelfde rekening nummer aanvragen, het doel hebben om fraudes te stimuleren. Wat is er met dat denken over zulke systemen, in de context van een democratische rechtsstaat, in hemelsnaam aan de hand? Oordeelsloze expertise, gefragmenteerde ketens waar op de ontkoppelpunten geen enkele inhoudelijke afweging meer mogelijk is? De service aan burgers als primair uitgangspunt en terugdringing van regelgeving en bureaucratie was een politiek doorgezet besluit. De Belastingdienst moest en zou de verwerking van Toeslagen erbij nemen. Zijn de afspraken wederzijds over te verrichten prestaties en over beschikbare financiën en mensen niet nagekomen? Is in de loop der jaren dit spel tussen werknemersorganisaties, departementale leiding, technologie en politieke verantwoordelijkheid opzettelijk uit de hand gelopen?

[9 mei blijkt de schade aan Bulgaren ‘slechts’ € 100 miljoen. Verbluffend makkelijk te regelen, zo blijkt. Regels worden aangescherpt. Controles worden intensiever. De staatssecretaris blijft nog steeds onder druk staan]

26 april

De directeuren van woningcorporaties stappen naar de rechter omdat de minister hun salarissen (eindelijk) gaat aanpassen naar rato van het aantal woningen dat wordt beheerd. Aanpassingen die kunnen liggen tussen de 40 en de 70%. Ze mogen blij zijn dat ze geen navordering krijgen van het in de afgelopen jaren teveel betaalde salaris.

Zomerrillingen

Intermezzo 4 mei 2013 ‘Grenserving’

Dit wordt een heel ongebruikelijk intermezzo, vergeleken bij de voorgaande.

Deze gaat over een innerlijke waarneming van mezelf. Die een lange nacht duurde. In mijn boshutje te Joppe.

Ik sta mezelf toe daar in dit intermezzo in dit hoofdstuk over te schrijven, deels omdat ik me daartoe gerechtvaardigd voel en deels als bezwering van een heftige emotie.

De rechtvaardiging komt uit het bezig zijn met de voorgaande paragraaf over descriptieve metafysica, de rol die Bieri daarin aan de innerlijke waarneming toekent. De heftige emotie, bij het toppunt van hooikoorts toch al sterk aanwezig, had ik vannacht in een drie uur durend gevecht tegen de paniek die me dreigde te overmannen.

Ik schrijf dit tussen half tien en elf uur 's ochtends, begeleid door op radio 4 uitgekozen muziek van Jan Brokken. Ondertussen sms ik met A en om een uur of 11 belt E om te vragen of ik goed heb geslapen. Ik vertel ze allebei niks over wat ik hieronder opschrijf.

Na een paar uur slaap werd ik om half drie wakker uit een droom, met pijn in de linkerarm. Die was juist weer een paar dagen weg geweest.

Het eerste uur lig je je af te vragen of de tafel, die een centimeter of wat hoger is dan ik gewend ben, waardoor mijn arm vaak op de rand van het tafelblad ligt als ik achter de laptop zit, de oorzaak van die pijn kan zijn. Of het gisteren een uur lopen met een zware rugzak in combinatie met het voorgaande. Of in combinatie met het in totaal gisteren 4 uur lopen, en de gebruikelijke hooikoorts-vermoeidheid door het niezen en snuiten.

Het tweede uur let je op of de pijn in de arm ook te relateren is aan je hartslag en aan andere lichamelijke verschijnselen. Je wordt steeds minder zeker dat het niet je hart is. Heeft de combinatie van te hoge bloeddruk, suiker en te hoog cholesterol je te pakken? En hier lig je in je eentje, zonder vervoer om snel in het ziekenhuis 8 kilometer verderop in Zutphen te komen. Je vraagt je af wanneer je de telefoon pakt om de huisartsenpost te bellen, waarvan het telefoonnummer aan de binnenkant van de keukenkast zit.

Je twijfelt steeds meer over wat je voelt, door je hele lichaam heen.

Er komen beelden bij. Is dit misschien de bedoeling van je leven: dat het zo ophoudt, bijna tegen het eind van je retraite, midden in het hoofdstuk waarin je alles van jezelf geeft en dat daarom niet alleen puur genoeg, maar ook ‘agony’ en vertwijfeling, dus stress met zich meebrengt.

Het beeld uit de droom waarmee ik wakker werd en de pijn in de arm voelde, was dat ik A probeerde tegen te houden, letterlijk, want ik was erachter gekomen dat ze in zaken van de Russische maffia terecht was gekomen. A wilde vooruit.

Er was nog een ander sterk beeld dat ik mij herinnerde, terwijl ik nog steeds niet wist wat de pijn in de linkerarm betekende: was het wel of niet symptoom van een naderende hartaanval

met wellicht fatale consequenties, of lag ik me druk te maken over niks? Een beeld dat ik gisteren kreeg toen ik E lopend terugbracht naar de bus in Gorssel. We liepen in het avondlijke uur, de ondergaande zon viel door het bladerdak, over de verder lege zandweg die in de verte verdween. Zoiets zou ouder worden en doodgaan moeten zijn, zei ik tegen haar. Een vredige zandweg als deze, onder deze serene lichtval mogen aflopen en op zeker moment in de verte gewoon verdwijnen.

Waarom had ik juist die middag daarvoor dit beeld, daar, gehad? vroeg ik me af.

Van zo'n gedachte word je niet veel rustiger, kan ik je vertellen.

Ik moet in elk geval niet in totale paniek raken, dacht ik steeds. En zette mijn onderzoek van lichamelijke symptomen voort. Kun je die van enige afstand lezen, terwijl je door de angst overmand dreigt te worden? Heb ik alles wel goed geregeld, als dit het is? Had ik niet tegen E moeten zeggen dat ze eerst moet laten uitrekenen of het voor haar wel gunstig is om de erfenis te aanvaarden? Anders zou ik haar nog in problemen brengen ook. Want ik denk nou wel dat de belastingdienst geen geld meer van de holding krijgt, en BGH zei dat ook, maar het is pas zo als het zo is.

Laat je niet verder gek maken.

Onder het hardlopen voel ik toch mijn benen ook niet snel vollopen, zoals in 2007? En druk of pijn op de borst, zware ademhaling heb ik toch ook de afgelopen tijd niet gevoeld?

Maar ik voel nog steeds die pijn in de arm. En de rest van mijn lijf lijkt ook wel volledig van slag te zijn. Wat voel ik daar in mijn rechterkuit? Voel ik het nou ook in mijn rechterarm?

Wat is dat voor spiersamentrekking daar? Voel ik druk in mijn hoofd? Dat heb ik afgelopen week wel vaker gehad. Ik was zelfs in het weekend een paar dagen ziek, maar dat heb ik eind april altijd wel door de hooikoorts.

Van al die verspreid liggende symptomen en vage feiten probeer je de oorzaken op te sporen, probeer je de samenhang te zien. Maar niets lijkt zekerheid te bieden.

Ik voel nog steeds geen druk op de borst, maar het duurt allemaal wel lang. Als ik dat wel voel, ga ik bellen, spreek ik met mezelf af. Want goed gaat het nog steeds niet. Gaat het niet weg omdat ik er zo intens mee bezig ben? Maar ik ben hier de enige die een oordeel moet vormen, er is niemand anders die zegt: nu is het tijd voor actie.

Durf ik mijn pas nog doorgelichte en door de cardioloog als supergezond gekarakteriseerde hart te vertrouwen zoals ik dat altijd heb gedaan, zonder er bij na te denken welke inspanning ik er tijdens de training van vroeg? Die tijd is voorbij. Maar moet ik het zo wantrouwen als ik nu geneigd ben om te doen?

Ik kan niet slapen, maar zou het ook niet durven. Misschien heb ik al een klein infarct gehad, wie zal het zeggen. Op het vorige hartfilmpje tijdens het UMC onderzoek kon de cardioloog niet eens meer een spoor van het schampschot, ontstaan tijdens de tweede, door apparatuur problemen op de OK klungelig uitgevoerde, dotter ingreep terugvinden. Dat kan worden vastgesteld als er nu wel iets te zien is. Moet ik eerder terug om bij mijn eigen cardioloog in het CWZ een spoed consult aan te vragen en opnieuw de fietsproef te doen? Heb ik met elke week hier in Joppe 7 uur wandelen en 3 uur hardlopen, mijn lichaam overbelast en drijft de hooikoorts daar een extra vermoeidheid bovenop waardoor ik deze symptomen heb? Of is het gewoon het verkeerd aan deze tafel achter de computer zitten typen, dat deze pijn in de linker arm verklaart?

Dan gebeurt er in het derde dolende uur iets met de spanning in mijn lichaam.

Er trekt een rilling van beneden naar boven door mijn hele systeem, alsof er een reset knop is ingedrukt. De pijn in de linkerarm is weg. Maar het rillen blijft onderhuids doorgaan, alsof er te weinig bloeddruk is om het bloed in alle uiteinden van je lichaam te krijgen. Kan er

spontaan zoiets gebeuren als toen op de operatietafel: dat een kransslagader lek raakt, door de slecht geplaatste stents? Ik heb wel vaker het gevoel gehad de afgelopen jaren dat ze af en toe door het hele lichaam heen wandelen. Al weet ik rationeel uiteraard dat dat helemaal niet kan. Moet ik het in iets zoeken wat ik gisteren heb gegeten? Krentebrood met kaas, broodjes met ham, pannenkoek, frietje, koffie, thee, melk, chocolademelk, sinaasappel, koek bastogne en medicijnen (ascal en amlodipine). Geen alcohol of nootjes. 's Avonds niks meer gegeten en op tijd, na het douchen, gaan slapen.

In de verwachting dat het weer net zo lekker zou zijn als de nacht van woensdag op donderdag, toen ik voor het eerst de hele nacht hier heb doorgeslapen en de donderdag me superfit voelde, zeker ook tijdens het hardlopen. Maar de nacht van donderdag op vrijdag was wel weer onrustig, al had ik toen nergens last van.

Ik heb de afgelopen dagen ook geen 'hoge bloeddruk gevoel' gehad, al weet ik wel dat je dat officieel niet kunt voelen. Maar ik ben dan altijd snel geïrriteerd en mijn hart kan dan wel behoorlijk stampen. Dat was ik afgelopen weekend wel, ook door de ruzies met A en door de hooikoorts. Maar gisteren was alles een en al pais en vree.

Na de reset blijf ik verwonderd liggen. Ik heb wel gemerkt dat de uil het eerste ochtend geluid maakt (tot nu toe dacht ik bij Hegels schemering wanneer Minerva's uil gaat vliegen alleen aan de avondschemer...), langzamerhand gevolgd door alle andere vogels totdat het weer een enorm gekwetter is geworden. Ik moet af en toe in slaap gevallen zijn, heb dromen (bij Sioo zijn ze aardig, ik krijg een boek van Gerhard Smid; Johan Cruijff vindt dat ik iets verstandigs over het besturen heb gezegd, of zoiets). Dagresten.

Want ik ben bezig geweest met de nieuwe Change, die ik via de email ontving en heb geconstateerd dat onder de nieuwe rector het bedrijfskundig jargon nog meer kansen krijgt om in evenwicht met verandering voor het goede repertoire te zorgen dat professionals verder kan helpen. Ik heb daar aan bijgedragen, en dat geeft voldoening. Al had die koerswijziging best al een paar jaar eerder ingezet mogen worden, maar goed, de dingen gaan zoals ze gaan. En Johan Derksen had het gisteravond bij VI over een interview met Cruijff.

(ik luister nu naar Kol ni drei van Bruch en voel alle emoties van mezelf en van alle anderen in me boven komen, zoals ik de afgelopen weken hier wel vaker bij muziek een enorme behoefte om te huilen in me boven voelde komen...). Prachtige emotie. Alweer trekken de rillingen door mijn lijf. Maar de oorzaak ervan ken ik, dus dat is anders dan de vegetatieve en neurologische reacties die vannacht door mijn lijf trokken.

In de drie op de reset volgende uren heb ik af en toe geslapen, maar ik was te waakzaam om me over te geven aan de slaap. Hoe graag ik dat ook wilde. Ik geeuwde veel en rekte me uit. Zoals ik tussen en na de eerste dotterbehandeling deed, en de verpleegkundige daarin de reden zag om eens te checken of het allemaal wel goed was gegaan. Niet dus. Zijn dit soortgelijke geeuwen? Dat zijn de vragen die door je hoofd blijven spoken en je half wakker houden. Tegelijk is het te onaangenaam om in bed te blijven liggen, de plek is onveilig. Ik vraag me al af hoe het er vanavond zal zijn als ik weer naar bed ga. Of ik wel durf. Want ik wil niet nog een keer zo'n nacht meemaken.

Bij het opstaan lette ik goed op of er druk op mijn borst, ademnood, ontstond. Dat was niet zo. Mijn ontbijt klaar makend, herinnerde ik me wel dat E me gisteren vroeg, toen ik thee stond te zetten, of ik moe was. Ja, zei ik, de hooikoorts is heftig. Maar die vermoeidheid verdween toen ik daarna hier aan tafel ging zitten werken aan de paragraaf over de descriptieve metafysica. Ook vond ik vanochtend dat ik wel veel last van hooikoortstegen (jeuk) had, maar zonder de zwarte vlekken die ik gisteren af en toe wel voor mijn ogen zag dansen (wanneer ik buiten mijn fietsbril niet op had tegen de pollen).

Zo, nu heb ik mijn innerlijke waarneming van de afgelopen nacht voldoende beschreven. Er is een therapeutisch effect, ik voel me rustig, ga zo dadelijk een stukje wandelen om te voelen wat dat met me doet.

Maar de pijn in de linkerarm is weer terug (na twee uur achter de computer, al heb ik wel een kussen onder mijn kont gelegd om iets hoger te zitten).

Feit is natuurlijk wel dat A noch E iets weten over dit relaas. Dat ik tegen beide heb gezwegen, om ze niet ongerust te maken. Voorzover je geliefden voor de gek kunt houden. Ze weten het allebei al zo vaak veel eerder dan dat het tot mijzelf doordringt. Dat ik het zelf tot een gedachte heb gemaakt en het woorden geef.

Maar ik geloof wel dat ik het allemaal nu zo'n beetje heb opgeschreven.

Behalve dan dat ik vanochtend, tijdens het ontbijt, voordat ik aan dit relaas begon, in *Stoner* van Williams, het prachtige hoofdstuk 12 heb gelezen. Waarin Stoner verliefd wordt op Driscoll en zij op hem. Hoe dat gaat. Hoe herkenbaar, tot in de onoverbrugbaar lijkende afstand tot het lichaam van de ander, tot het delen van intimiteit die voortkomt uit geestelijke versmelting in wat we liefde noemen en die er de voltooiing van is, het register dat mensen nou eenmaal ook hebben om zichzelf woordeloos over te geven en zonder welke de woorden, hoe zinnelijk ook, slechts woorden blijven, niet realistisch zijn, zou ik haast zeggen. Liefde die net als muziek boven het leven en de dood van elk individu op zich uit gaat. Zo laat zien dat er dimensies van mens zijn bestaan die al metafysica's in het klein zijn. Filosofie kan zich toch niet permitteren om daar voor terug te schrikken en er slechts dammen tegen op te richten? Daarmee kan ik wel weer terug naar de paragraaf over de descriptieve metafysica.

Normaal voel ik me nog steeds niet. Dat kan ook niet na zo'n nacht. Knagende onzekerheid blijft in mijn lijf zitten. Dwingt me om veel meer dan anders te letten op hoe ik me voel en wat ik dan voel. Dwingt me vooruit te denken: ga ik zonder een arts te raadplegen de volgende nacht in of niet? Moet er niet aan denken dat die weer zo zou worden als de afgelopen nacht.

Er staat inmiddels bij het huisje nr 24 een zilvergrijze Renault op de oprit. Ik heb 'm niet zien komen, ben benieuwd van wie die is. Schoonmakers? Eigenaars? Nieuwe bewoners? Wandelaars die 'm even daar parkeren?

Kleine wandeling in de zon gemaakt. Lopen helpt, zoals gewoonlijk. Onderweg geen klachten, zelfs pijn in de arm nam af. Er ontstond ruimte om na te denken over het vervolg van mijn paragraaf over descriptieve metafysica.

[prive]

Inmiddels is het half vier 's middags.

Ik heb aan de paragraaf over descriptieve metafysica gewerkt, die is nu af (voorlopig).

Ik heb brood gegeten en thee gedronken.

Gewandeld en geen bijzondere lichaamsverschijnselen extra geregistreerd.

Maar ik blijf wankel.

Ik ga nu dadelijk hetzelfde wandelingetje nog een keer maken en nadenken over de vraag of en wanneer ik A informeer. Haar vraag om stand by te zijn, voor het geval dat.

Wat zowel kan betekenen dat ik haar hulp nodig heb om te beslissen wel of niet een dokter te raadplegen, of kan betekenen dat ik liever vannacht niet alleen ben en haar vraag of ze me komt halen. Samen hier slapen lijkt me dan weer niet zo'n goed idee.

Maandagmorgen 6 mei

Bevrijdingsdag is weer gevierd. De eerste onder de nieuw koning die 's avonds bij het concert aan de Amstel 'always look on the bright side of life' meezong. Eensgestemd met de massa. Viering van vrijheid in contrast met de verhalen en beelden over de oorlog. Op alle zenders. Over de deportaties en de gruwelen. Over de naoorlogse afrekening met alles wat fout was, door mensen die tijdens de oorlog onzichtbaar waren en in vreedstijd gelegitimeerd nieuwe grote fouten mochten maken. Bijvoorbeeld tegenover kinderen van foute Nederlanders, kinderen die geen idee hadden, maar wel straf verdienden. Nog steeds mag niet langs graven van Duitsers gelopen worden, tijdens de herdenking op 4 mei.

De cijfers over Europa, over de desastreuze gevolgen van bezuinigingen, blijven zorgwekkend. Onvermijdelijk is de voortdurende neergang van individuele mensen in allerlei lagen, is de grotere kwetsbaarheid van allerlei verschillende groepen. Omdat de instituties en structuren aan geloofwaardigheid inboeten en hun mechanismen steeds minder effectief zijn, verliezen de regels aan betekenis en zullen allerlei sociale conflicten het dagelijkse gezicht van Europa mede gaan bepalen.

Logisch dat de koning meezingt. Die bovendien beter geïnformeerd is dan de burgers over de mogelijke scenario's over wat er mogelijk nog komen gaat.

Ik heb dankzij A de grenservaring van afgelopen vrijdag op zaterdag verwerkt. Ze heeft me zaterdag aan het begin van de avond in Joppe opgehaald. Ik heb het nieuw geverfde trappenhuis in ons huis bewonderd en heerlijk geslapen. In alle vredigheid en liefde de dingen samen gedaan. Ook had ik tijd om hoofdstuk 14 uit te printen tot waar ik nu ben gekomen. Zondag om een uur of twee weer richting Joppe gereden en daar de middag en avond doorgebracht met lezen, eten koken, afwassen, voetbal kijken.

Mijn slaapplek heb ik verplaatst naar het kleine kamertje. De andere slaapkamer beviel me vanaf het begin al niet zo. Had ik veel eerder moeten doen. Dit is gezellig.

Wat betreft de fysieke klachten: gisteren en vannacht geen last van wat dan ook. Sinds ik met boeken in de hand en de linkerarm op de leuning zit, voel ik vanochtend een lichte kramp in mijn linker onderarm. Ik begin langzamerhand wel overtuigd te raken dat het een spier- of peesontsteking, of iets dergelijks moet zijn. Opgelopen door aan een te hoge tafel aan de laptop, te lang aan een stuk te werken, waarbij mijn linker onderarm op de tafelrand drukt. Verergerd door oefeningen met de buigveer en door er 's nachts een paar keer op te gaan liggen in mijn slaap.

Ik zoek nu de oorzaken voor de algehele ineenstorting vrijdagnacht in een combinatie van koortsige hooikoorts, vermoeidheid van vier uur wandelen en misschien een suikersymptoom, gecombineerd met de ontsteking in de arm. Slechte luchtventilatie op de slaapkamer speelde wellicht ook mee. Daar sliep ik pas echt lekker en diep als ik 's ochtends de deur naar de tuin op een kier durfde te zetten.

Inmiddels heb ik deze maandagochtend, buiten in de zon zittend, Nussbaum, mijn laatste af te leggen weg naar rede en rationalisering tijdens deze zes weken durende retraite, open geslagen. Lezend realiseer ik me dat ik er onbewust goed aan heb gedaan om haar als laatste te plannen. En dat de hele opbouw vanaf Hackers grammaticaal realisme naar Nussbaum's neo stoïcijn's 'retorisch realisme' ronduit gelukkig gekozen is.

Ik realiseer me nu pas helemaal ten volle met de trits rede, waarheid en vrijheid bezig te zijn. Oef. En afsluitend bij de Grieken en Romeinen terecht kom.

[Vier vrouwen uit Hoorn die sinds gisteravond in het andere huisje op het terrein zitten onderbreken mij. Ze zwaaien als ze langskomen en we maken kennis. Mogen we jouw huis ook even van binnen zien? Natuurlijk mag dat, we praten wat en ik mag suiker bij hen komen lenen. Zit je hier zes weken? vragen ze, met een zekere verbazing]

Tot 10 mei ben ik naarstig aan Nussbaum blijven werken.
Daarna dit voortreffelijke verblijf afgesloten en de opbrengst mee naar huis genomen.
Sparen voor een volgende keer op deze of een soortgelijke plek.

13 mei

Ik begin een publieksversie te ontwerpen van het resultaat van zes weken retraite.
's Avonds vertel ik Jan en Jac in hoofdlijnen een voor ingevoerde filosofen verstaanbare versie (hoop ik) en vertel ook over mijn grenservaring.
Ik moet eind van de week bij Sioo mijn laatste vakontwikkelingsbijeenkomst van DCO 3 uitvoeren en bereid me daar op voor door hun dossiers eens door te vlooien.

15 mei

De staatssecretaris mag blijven zitten (Toeslagen fraudes). Al is de hele oppositie tegen.
Weer een debat in de Kamer waar je niet blij van wordt. Een verdere aanslag op het vertrouwen in de politiek. En een groot, zich verschuilend vraagstuk in de organisatie van de Belastingdienst, ook in de relaties met politiek verantwoordelijken. Een conflict in de sfeer van personeel en taken, in de samenwerking tussen ministeries en uitvoerende diensten, dat in de Kamer terecht komt.
Pak het nou eens gewoon als ontwerp-vraagstuk aan: welke diagnose zou je maken?

Europa komt 18 miljard tekort dit jaar. NL mag tot een half miljard extra betalen. Onvoorzien.
Maar, zegt de minister, dat waren de meevallers de afgelopen jaren ook, en als we geld terug kregen zeurden we daar ook niet over.

Krimp economie NL in eerste kwartaal – 0,1, Frankrijk – 0,2, Duitsland + 0,2%
In april in NL 7.000 werklozen erbij (dus dat viel mee).

Vestia in liquiditeitsproblemen.

Commissie onder leiding van Halsema gaat nieuwe regels voor bestuur van semi publieke organisaties (woningcorporaties, zorg, onderwijs) opstellen. M. Februari zit daar ook in (onder haar nieuw naam als man).

Saskia Sassen is hoge Spaanse prijs toegekend voor haar werk (Prins van Asturiëprijs)
(ook als bedenker van de term global city).

17 mei

René Guddé is Denker des Vaderlands geworden.

Mee-denker.

Achterhuis, zijn voorganger, was tegendenker.

Mee-denker omdat goed opgeleide mensen in dit land individueel sterke opvattingen al hebben en juist de stap erna, tot een sterk gemeenschappelijk standpunt komen, niet wordt gezet. Eigen oordelen tijdelijk leren verlaten.

Bejubelt:

Sloterdijk's *Kritik der zynischen Vernunft* (1983), waarvan de vertaling opnieuw uitkomt.

Descartes:

1 methode om zelf sterk te denken

2 het gezamenlijke weten te bereiken – ge – weten (ook alles wat we samen al weten, feiten, wetenschap en niet alleen meningen) con – science

19 mei

Met J en J naar Margarethe von Trotta's film over Hannah Arendt geweest. Bevestiging van wat ik over haar werk en haar intenties heb opgeschreven.

Agenda 2045/2050

Transgender

Onsterfelijkheid (als je bereid bent voor de helft als robot te leven)

Alle gebouwen in NL energieneutraal

JSF in de zogenaamde instandhoudingsfase (zie november)

20 mei

Aan de oorzaken voor de pijn in mijn arm voeg ik toe de oefening onder het hardlopen waarin ik 30x voorwaarts en 30x achterwaarts met mijn armen 'molenwiek'

Dat heb ik afgelopen week vier keer gedaan en (daardoor) is mijn linker onderarm behoorlijk gevoelig. Ik heb een steunkous (eigenlijk voor de voet), tijdens het typen om de arm zitten.

Die knelt wel een beetje, maar helpt toch ook.

21 mei

Europa loopt jaarlijks € 1000 miljard aan belastingen mis als gevolg van belastingontwijking en –ontduiking. Prangende vraag wordt nu hoe een aantal landen toch een gunstig ondernemersklimaat kunnen blijven houden. Rutte laat alvast de postbusfirma's eens onderzoeken. Apple Benelux bv met € 2 miljard omzet betaalt niet meer dan een paar miljoen belasting in NL en sluist de meeste winst door naar Ierland.

23 mei

De beurs in Japan diep in het rood, terwijl daar de economie aantrekt

Europese beurzen ook in de min, na de oplopende lijn van afgelopen weken

China's industriële productie daalt, afzetmarkten daar ook

24 mei

Anna Verhoeven ('Birdie', zie deel 1) maakt twee jaar later een 'EP' met eigen tekst en muziek ('samen met papa') en is nog steeds onbevangen

Tegenvaller van € 8,3 miljard, door lagere belastingopbrengsten

Scholen in Limburg verliezen miljoenen omdat een namens hen functionerende

beleggingsstichting (opgeheven) met hoog risicovolle financiële producten speculeerde.

27 mei

De afgelopen dagen *De elementaire deeltjes* van Houellebecq (1999) herlezen. Een cynische literair sociologische evaluatie en prognose van de Westerse maatschappelijke ontwikkeling in de tweede helft van de 20^e eeuw. 15 jaar later blijkt de inhoud van dit boek aan betekenis te hebben gewonnen. Houellebecq's boek gaat over het beëindigen van de natuurlijke reproductie van mensen. We staan er eerder nóg slechter voor dan de schrijver zich kon verbeelen. Juist dit weekend werd overal ter wereld geprotesteerd voor de hekken van Monsanto bedrijven (monopolist in een aantal genetisch gemanipuleerde voedingsstoffen). En kregen we vorige week te horen dat onsterfelijkheid tot de mogelijkheden gaat behoren.

Ik zou het boek moeten vergelijken met de essayistische sociologie van Sennett (2012) in *Together – the rituals, pleasures and politics of cooperation*. Ook een poging tot evaluatie en prognose van hoe met elkaar samen te leven.

Een praktische demonstratie van de waarde van Taylor's en Nussbaum's filosofie, gaf Désanne van Brederode in DWDD van 21 mei jl. Overigens terecht zonder een van beide ook maar te noemen. Maar wel duidelijk aanwezig in haar toelichting.

Aanleiding tot het gesprek is een column over reacties op de verdwijning en de moord op twee jongens, Julian en Ruben, van 7 en 9 jaar, door hun vader, die daarna zelfmoord pleegde. Eerst gingen burgers spontaan de politie helpen bij de poging tot opsporing van de kinderen. Dat duurde een week of twee. Gecoördineerd door social media. Na de vondst van de twee lijkjes bij Cothen, ontstonden er meteen allerlei files richting vindplaats en kwamen er plannen voor stille tochten etc.

De columniste (Schlikker) vroeg zich af of de enorme behoefte die mensen hebben om hun medeleven te tonen, niet op het randje van sensatiezucht kwam. Dat de uiting van medeleven ook andere, veel meer egoïstische, motieven kon bevatten. In de uitzending van DWDD plaatste van Brederode dat heel adequaat in termen van wat Taylor de bevestigingscrisis noemt en in termen van de wijze waarop Nussbaum het over de rationaliteit van emoties heeft.

We zijn direct betrokken bij alle onheil in de hele wereld, maar kunnen onze persoonlijke emoties daarbij niet laten zien. Er is een heel reservoir aan uitingsbehoeften die klem zitten. De verdwijning van de twee jongens, de zoektocht en later 'Cothen' geeft aan gevoelens die men nergens kwijt kan, ineens een richting en een houvast. Geeft in een 'leeg' gebied ineens een duidelijk punt aan de oriëntatie, verdrijft de verveling, geeft mensen het gevoel dat ze iets kunnen doen.

Als na de eerste heftige gevoelens bij dat soort berichten het moment van *bezinning* ontbreekt, hou je het oppervlakkige sentiment van de sensatiezucht over.

Veelal zonder dat mensen zich daar bewust van zijn: ze projecteren eigen angsten en heel veel andere emoties en onzekerheden uit hun eigen leven op wat daar met die twee jongens aan de hand is. Jaap van Ginneken, de massapsycholoog, schijnt daar aan toe te hebben gevoegd (want uiteraard schrijven er velen over dit fenomeen) dat we in een bipolaire cultuur terecht zijn gekomen: allemaal blij of allemaal bedroefd.

Gelukkig hebben een paar verstandige mensen rond de moeder de voorgenomen stille mars weten om te buigen naar een kaars voor het raam, op zondag (gisteren, lichtjesdag, waarop alle overleden kinderen worden herinnerd). Ook dat haalt de journaals.

Filosofie, in dit geval van Brederode's bijdrage aan de uitzending van DWDD, heeft een praktisch relevante betekenis om mensen aan dat moment van bezinning te helpen herinneren. Een goede redactie en een goed (bekeken) programma kan een zinnig onderdeel zijn van dat proces van collectieve bezinning. Niet alleen op dit ene geval, maar op voorkomende gevallen überhaupt. Kan bijdragen aan wat in de geestelijke vorming van mensen vergeten is of wellicht ontbroken heeft.

Opwindend is ook de boodschap van woningcorporaties dit weekend, dat ze gedwongen zijn om voorgenomen bouwplannen (ook huurwoningen) gaan stopzetten. Als reden geven ze het ontbreken van middelen op, als gevolg van de forse heffingsmaatregel van de overheid van € 1,75 miljard. Nota bene uit het onterecht in het verleden door woningcorporaties opgebouwde 'eigen' vermogen uit aan hun toegekende maar niet door hen bestede middelen voor het uitvoeren van bouwplannen.

Het stopzetten van investeringen in bouwprojecten duwt de toch al wankelende bouwsector nog dieper in de problemen. De bouw die juist de motor van een zich herstellende economie zou moeten zijn.

De voorzitter van Aedes, de koepelorganisatie, licht met een stalen gezicht toe dat de overheid hier toch echt zelf de oorzaak van is. Het is een spel van hard verzet van de woningcorporaties tegen de opgelegde heffing.

Ik neem aan dat in de scenario's vóór het opleggen van de heffing al rekening is gehouden met dergelijke reacties. Dus ben ik benieuwd met welke nieuwe zet de bewindslieden en ambtenaren nu gaan komen. Welke rol gaat de bouwsector zelf spelen? En de vele andere partijen die belangen hebben bij de woningmarkt?

Door de woningcorporaties zijn van het hele spel natuurlijk ook al weer inschattingen gemaakt. Die directeurs, die hun eigen salarissen zo hoog hebben weten op te stuwen, zijn er maar druk mee. Een aantal adviseurs ongetwijfeld ook.

31 mei

Vanochtend de eerste (lange) ringslang van mijn leven gezien in de bossen bij Groot Warnsborn tijdens een wandeling. Prachtig.

Gisteren naar de film van Bille August *Night Train to Lisbon* geweest. Gebaseerd op. Is de terechte verwijzing, plus natuurlijk het gewettigd gebruik maken van de inmiddels wijd en zijd bekende titel. Om de lezers naar de bioscoop te lokken. De film zelf leidt weer tot een schare nieuwe lezers. De engels/amerikaanse pocket krijgt daarvoor het bekende film cover in plaats van het oorspronkelijke cover. Jeremy Irons, Charlotte Rampling, Bruno Ganz, Lena Olin (de spannende vrouw met de hoed, op de spiegels in *The unbearable lightness of being*) en nog een aantal jongere acteurs. Ken je het boek niet, dan is de film onderhoudend. Ken je het boek, dan mis je cruciale elementen (nu kan Raimundus meteen Prado lezen, alsof het leren van een andere taal niet juist voor de transformatie symbolisch is; hij reist niet heen en weer en de buurvrouw zorgt niet voor de post). Of je verbaast je over toegevoegde kenmerken (de vrouw die hij op de brug redt, komt hem bij zijn vertrek uit Lissabon bedanken als de kleindochter van de slachter van Lissabon – of heb ik daar over heen gelezen?)². Ook valt het niet mee om Irons, met acteerstem, de cruciale passages uit Prado te horen voorlezen en nog zo wat kenmerken die de film niet sterker maken. Maar: onderhoudend. Dit is wat een regisseur met materiaal moet doen: er vorm aan geven in het medium.

Het helpt bij het nadenken over de vorm die hoofdstuk 16 moet gaan krijgen. Overal waar ik ben, zoek ik onbewust aanknopingspunten, een perspectief. Daarmee knutsel ik dan een tijdje om te kijken of deze geschikt is of net zo lang totdat zich een ander aandient. Ik merk dat ik daar de tijd voor neem. Na het snel uitlezen van *De kunst van het veldspel* kan ik nu *Perlmann's Schweigen* opnieuw gaan lezen, misschien zelfs wel meenemen op vakantie (van 10, 11 of 12 tot 24 juni fietsen in Frankrijk).

Op 12 september 2013 besluit ik alles wat ik tussen 31 mei en gisteren 11 september gedaan heb aan hoofdstuk 16 (Mooie zinnen verzameling) te verplaatsen naar Cultuurmakers 2016 deel 5 Bijlagen. Ik moet echt beter gaan schrijven over dit onderwerp. Juist omdat dit hoofdstuk over mooie zinnen gaat. Alles wat ik aan (lieftst drie versies van) hoofdstuk 16 heb gedaan, beschouw ik als een goede oefening. Maar ik mis de vloeiendheid waaruit blijkt dat er iemand aan het woord is die snapt wat hij schrijft. De terugkeer naar de existentiële filosofie, de ontdekking van het cultuurstempel en van het thema vrijheid maken ook een hoop herinneringen en emoties los over mijn leven tot nog toe. Opname in deze zelfbeschrijving blijkt (ongewild) ook een soort zelftherapie – waarin de gedachten en woorden op grenzen stuiten. Waar het leren begint....

Intermezzo 1 juni tot en met 12 september

² Heb ik nagekeken op 15 juli 2013 in de duitse editie van *Nachtzug* en niet kunnen vinden. Wel komt op zijn terugreis een vrouw tegenover Gregorius zitten die een beetje lijkt op de vrouw op de brug (484)

1 juni

Aedes, koepelorganisatie van woningcorporaties, trekt het boetekleed aan.

Interview met Calon, voorzitter, in de Volkskrant.

Zijn schuldig aan reeks ernstige incidenten in afgelopen twintig jaar. Degenen die er niet aan meededen hebben zich er ook niet tegen verzet. Rapport De balans verstoord door drs Ruud de Jong MRE (te downloaden via NOS), geschreven in opdracht van Aedes (februari 2013).

Er is gefraudeerd, bestuurders hebben exorbitante salarissen gekregen en commerciële projecten zijn uit de hand gelopen.

Verweer van woningcorporaties: in 10 jaar tijd 11 ministers die steeds iets anders wilden. Ze zijn door marktpartijen (ontwikkelaars) bedonderd.

‘Allemaal gelul dat waar is, maar waar je niets aan hebt. We hebben fouten gemaakt en die moeten we toegeven’, aldus Calon.

Beschuldiging dat corporaties bouwstaking organiseren met grote economische gevolgen, als protest tegen de heffing van 1,7 miljard.

In april is parlementaire enquête commissie geïnstalleerd – wat is er allemaal misgegaan, wat kan beter.

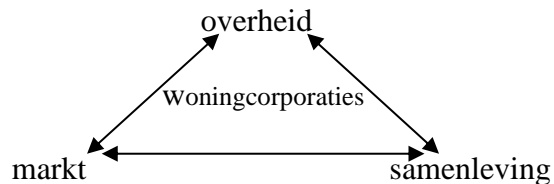
Aedes wil daar niet op wachten

- het verdienmodel achter de sociale woningbouw werkt niet;
- toezicht op de sector werkt niet;
- en de rest van de sector kan nog steeds op draaien voor de schade als andere sukkels fouten maken, zoals bij Vestia is gebeurd

Rapport:

p. 56 - lijst van zo'n 40 experts die hebben meegewerkt. Ook Jan-Kees Hellerman (FM, Radboud). Verder gebaseerd op Van der Schaar, em. Volkshuisvesting VU, vennoot van RIGO research. p. 53/55 – literatuur (staat er iets bij over organiseren?)

model:

Tussen 12 en 24 juni

Slang op de weg in de Cevennen

1 seconde buiten westen boven op de berg, na de inspanning in de hitte op de fiets, tot grote schrik van Peer (wiens beste vriend op een vakantie, op de fiets, overleed)

De gendarmerie oefent beneden ons vakantiehuis vier keer een ritueel op de dag direct voorafgaand aan de officiële gebeurtenis. Vier van hun manschappen ontvangen een onderscheiding van de generaal voor hun betoonde inzet en moed bij aanhoudingen.

Het ritueel (in vol ornaat, met semi automatische geweren aantreden, met schallende commando's en pink op de naad van de broek acties, met het hijsen van de tricolore en een couplet uit het volkslied) is inderdaad de geformatteerdheid van de bureaucratie ten top. Alles tot achter de komma op papier. En zo wordt het ook ingeoeffend.

Na nog een repetitie op de heuglijke dag zelf reizen de notabelen uit de omgeving aan. Als de generaal, zich onderscheidend met rode pet, eindelijk is gearriveerd en de ceremonie begint, slaat hij toch gewoon tevoren geoeffende (en dus verwachte) handelingen over (zoals het

salueren na het opspelden van de onderscheiding en het erna schudden van de hand van de gedecoreerde).

Wat maar weer eens aangeeft hoe hiërarchie werkt: wie moet oefenen en wie niet, wie van het protocol mag afwijken heeft macht (of is niet corrigeerbaar zoals anderen dat wel zijn).

En hoeveel tijd er gestoken mag worden in de rituelen. Het belang ervan in dit type organisatie kan moeilijk worden onderschat.

Wat gebeurt er allemaal na 21 juni? Partijen waarschuwen alvast dat een extra bezuiniging van 6 miljard, in plaats van de overeenkomst over het uitstellen van 4,3 miljard bezuiniging, het trots gebrachte sociaal akkoord zal verbreken.

In India stijgt het aantal zelfmoorden onder jongeren die ondanks hun hoge eindexamencijfers niet tot de beste universiteiten worden toegelaten. Er ontstaat een discussie over de eisen aan leerlingen en over de aard van de leerprocessen.

In de Vogezen heerst een hogere werkloosheid en grotere armoede dan in andere delen van Frankrijk. Stemmen voor Le Pen.

Amerikaanse inlichtingendienst NSA verzamelt digitaal in alle landen de informatie die zij nodig acht. Ongeacht de privacy wetgeving. Die landen reageren furieus, maar doen het zelf ook.

Rapport van de commissie Sorgdrager over doping in het Nederlandse wielrennen. Zonder namen te noemen. Meer dan 80% deed er aan mee.

Werkgeversvoorzitter pleit ervoor om in plaats van de extra bezuiniging het 'tafelzilver' te verkopen (staatseigendommen die niet echt nodig zijn).

Sociaal akkoord komt in het teken te staan van de pensioenregelingen voor toekomstige generaties en het nu benutten van vermogens van pensioenfondsen bij het keren van het tij (bijvoorbeeld op de hypotheekmarkt). Pensioenfondsen vragen uiteraard garanties van de staat, mocht het misgaan. Bovendien komen er andere pensioenregelingen waarin mensen zelf een belangrijke basis moeten gaan leggen.

Zoals later de commissie Wijffels voor de woningmarkt met het voorstel komt dat mensen een belangrijk deel van de huisaankoop met eigen geld moeten financieren om nog in aanmerking te kunnen komen voor een hypotheek.

In het eerste kwartaal van 2013 was de krimp niet 0,1 maar 0,4%. Forse stijging van de werkloosheid.

25 juni

De werkgroep Fraude lanceert zichzelf.

Met een filmpje en interviews in de media. De soorten mogelijke fraude op een rij. Wat hebben we er tegen gedaan? Wat is de pakkans? Wijzen op het falen van gefragmenteerde toezichthouders en van dito opspoorders. Werkgroep komt na de zomer bijeen, schijnt het, ten kantore van de burgemeester van Amsterdam. Waar kennelijk al ervaring is opgedaan met niet privacy gevoelige koppeling van gegevens en van opsporing.

Belastingfraude – naar schatting tussen 4,3 en 23 miljard per jaar

Zorgfraude – 2/3 miljard

Faillissementsfraude – 2 miljard

Verzekeringsfraude – 1 miljard

Beleggingsfraude – 750 miljoen

Studiebeursfraude – ca. 40.000 studenten doen alsof ze niet meer thuis wonen

26 juni

Geïntegreerd Processysteem Strafrecht

Ter vervanging van papieren strafdossiers. Project is eind 2011 stil gelegd. Kosten 103 miljoen, 4x zoveel als begroot. Wordt alleen gebruikt voor veel voorkomende gevallen, zoals winkeldiefstal. Grote delen ervan worden niet gebruikt.

Ministerie van Veiligheid en Justitie heeft geen grip op de eigen begroting.

27 juni

Meer dan 5 miljoen werkloze jongeren onder de 25 jaar in Europa. Percentages boven de 50% in verschillende landen. In Nederland 15%. Europa trekt 8 miljard uit voor de landen met de echte problemen. Maar veel zal er naar de slimme plannenmakers en bemiddelaars gaan, ongetwijfeld. Naar de grote, beursgenoteerde internationale handelaars in arbeidskracht, die de kennis over de deelmarkten en de uiteenlopende wetgevingen in huis hebben.

(Het is) naïviteit, vermengd met bureaucratie: een gevaarlijke combinatie (Pefko, *Het voorseizoen*, 2011, 218). Dat stelt hoofdpersoon Steven Mellors in deze zwarte thriller vast als hij bij de bedrijfsarts zit, een vrolijke man, met een peper-en-zoutbaardje, hippe kleren en grote glimlach.

Mellors gelooft helemaal niet dat mensen in staat zijn begrip te tonen voor een ander.

Pefko heeft goed gelezen in het genre Céline, Vian, Houellebecq, Wallander etc.

De eenentwintigste-eeuwse mens wordt een eendagsvlieg, dacht hij (de moordenaar). Zet er een streep onder, maak een optelsom waar dat kan. Vergeet wat er is gebeurd en ga verder. De slogan van deze tijd. (Hakan Nesser, *Carambole*, oorspronkelijk 1999, ned. vert. 2007, 99)

28 juni

M&O congres over veerkracht. 180 deelnemers en 120 workshopleiders en gasten. Enorme variëteit aan onderwerpen en (leuke) methodieken, door mensen die iets kunnen. De presentatie door Katja Staartjes, 8.000 meter klimster, put me direct uit.

Geeft vooral inzicht in perfectionistische individu met allereerst oog voor de perfect voorbereide organisatie van een onderneming waarin ieder op elkaar is aangewezen én zeker is dat ieder op zichzelf zal worden teruggeworpen door onverwachte tegenslagen. Elk individu moet het vermogen hebben om na de zoveelste tegenslag opnieuw op te staan. Training in alle facetten van lichaam en geest, gelijk aan die van een topatleet. Gek genoeg onderbelicht Staartjes in haar verhaal die perfecte voorbereiding van de organisatie én van het individu. Voorwaarden voor de uiteindelijke uitvoering en de kans van slagen. Ze vertelt wat mensen hier op het congres willen horen: dat mensen zich tot grote hoogten kunnen ontwikkelen. Heel jammer, want juist zie je in bergsport hoe belangrijk een perfect werkende infrastructuur ‘onder’ die ontwikkeling van individuen is.

29 juni

Hannah Arendtschool pleidooi van Joke Hermsen in de Volkskrant tegenover Maurice de Hondt's Apple school voor zeer jonge leerlingen.

De aantekeningen bij *Perlmann's Schweigen* zijn zo omvangrijk geworden, dat ik eraan twijfel of ik die allemaal nog ga opnemen in het bestaande document van hoofdstuk 16. Dat zou me al een dag werk kosten, vermoedelijk. Ondertussen is me duidelijk dat ik niet alleen de filosofische stromingen uit hoofdstuk 14 bij de literatuur in hoofdstuk 16 moet

betrekken. Want het lezen van Achterbergh (zie hierna), kan niet zonder gevolgen blijven voor wat ik in mijn onderzoek aan het doen ben.

1 juli

Bespreking van Jan Achterbergh's hoofdstuk 3. *Fascisme: tros en strengen* in het drie-keurneks-groepje.

De intensieve bestudering van dat hoofdstuk, naar de letter zagezegd, in het vervolg van deze week, heeft mij allerlei te verwerken inzichten én de volgende twee aantekeningen opgeleverd.

1. Is het door Jan in zijn eerste paragraaf behandelde begrippenkader van Freeden voor de conceptuele analyse van ideologie (en daarmee ook van fascistische ideologie) ook te gebruiken als conceptueel kader voor het ontwerpen van wat in mijn onderzoek een 'culturele tussenruimte' heet? Dat is een experiment waard.

2. Ik besef dat cultuur naar haar aard altijd 'draagbaar' is – als ideeënsystemen die mensen op hun wereld oriënteren, als door samenlevingen zelf voortgebrachte symbolische en materiële stelsels.

Verandert er nu iets aan de vorm van draagbaarheid? Zie in het straatbeeld de 14 jarige op de fiets met slechts oog voor de iphone in hun hand; de arm en de hand komen haast vanzelf in de stand waar de yoga guru die zijn rechterarm in diezelfde stand houdt, al zijn hele leven aan werkt.

8 juli

Vraag is nu, vandaag op deze warme maandagochtend in juli, voorbij de helft van dit jaar, of ik eerst een vorm ga vinden voor het verwerken van de inzichten uit Jan's hoofdstuk of eerst in hoofdstuk 16, in casu *Perlmann's Schweigen* ga werken.

Gisteren nog wel een aardig gesprek gevolgd op Human bij het programma *Het filosofisch kwintet* over economie en individu (met o.a. Petra van Staveren en Paul Verhaegh wiens boek over identiteit goed verkoopt). Ad Verbrugge's nieuwe boek *Staat van verwarring* is ook uit. Afgelopen 3 juli speciaal naar de boekhandel in Zutphen 'terug' om te snuffelen. Toch maar *1913* (Florian Illies) gekocht (boeiend) en een roman (*Kagoo*) van een volkomen onbekende Amerikaan Steve Tesich (die wel het script heeft geschreven voor *The World according to Garp*). Een boek over zichzelf als volstreckte mislukking. Hilarisch.

Hoewel ik vanochtend om half negen al begon met werken aan het bijwerken van dit Intermezzo, is het nu al na elf uur. Met deze aantekeningen bij gebeurtenissen in de afgelopen periode ben ik dan toch mooi maar weer helemaal bij.

22 juli

In juni zijn er 10.000 werklozen bijgekomen.

De pensioenfondsen verwachten het komend jaar dalingen van 4-8% op de pensioenuitkeringen te moeten doorvoeren en kondigen dat nu alvast aan.

Froome wint de eerste dopingvrije Tour de France, de 100^e Tour wel te verstaan.

Tussen 2011 en 2012 is het aantal miljonairs in Nederland gestegen met 12,9% (nu 191.000).

In Nederland en in de rest van Europa is het warm. Ik fiets, zoek een plek langs de Waal en denk na over hoe ik nou toch in godsnaam het hoofdstuk ove literatuur en filosofie in elkaar moet zetten. De gelezen literatuur, tegen de achtergrond van de bestudeerde filosofen en ook nog eens in het licht van te interpreteren dagelijkse gebeurtenissen, verlamt de schrijfspier. Ik zou een Ode aan Daarlerveen willen schrijven. Daar fietste ik vorige week doorheen. Zelfs fietsend kun je daar nog iets over bedenken. Ik speel met het idee om elke filosofie/literatuurcombinatie in een soort medaillon met zo'n plaatsnaam te vatten.

Daarlerveen, Vasse, Sibculo, Manderveen, etc. Om het eigene en het van anderen verschillende te benoemen, zelfs in het zo ogenschijnlijk op elkaar lijkende.

23 juli

In Duitsland komt eindelijk een verlenging van de Betuwelijn. 73 km spoorlijn (ik meen tussen Emmerich en Oberhausen?) kost € 1,5 miljard.

29 juli

Er is € 51 miljoen beschikbaar voor subsidie aan huishoudens voor het plaatsen van zonnepanelen. Stuur een offerte in en je ontvangt het maximum bedrag van ongeveer € 500 binnen 14 dagen op je rekening. Controle of je tot plaatsing over gaat, gebeurt incidenteel. Weer zo'n regeling om de deur open te zetten voor zonnepanelen in ???

Fraude is nog niet aangetoond. Wat wel wordt aangetoond is dat bureaucratische organisaties geen andere regels weten te bedenken om zichzelf uit te schakelen. Is het een manier om de zelfbeschrijving en daarmee de mechanismen niet te hoeven herschrijven? Of is er zoveel lokale desorganisatie in de bureaucratie dat deze deur openzetten, vergeleken bij de risico's die al worden gelopen, niet extra veel schade kan opleveren? Kan zo naar de werkgroep Fraude toe.

Ook wordt bekend dat na Vestia ook een woningcorporatie uit Geertruidenberg op de rand van een faillissement staat. De vorige directeur, an wie ze 9 miljoen proberen terug te vorderen, had teveel (onbebouwbare) grond gekocht.

Het Waarborgfonds van de corporaties zelf moet het faillissement voorkomen en dus wordt het wonen weer duurder.

Uitgerekend is dat in totaal al € 1,2 miljard in verkeerd bestuurde woningcorporaties is 'bijgestort' om ze uit de problemen te halen.

31 juli

De CapGemini topman kondigt aan dat het niet langer nodig is om salaris in te laten leveren door specifieke groepen te duur personeel. De orderportefeuille (en de tarieven) is weer op niveau. Dat snap je wel met zulke klanten.

UWV heeft de afgelopen 10 jaar meer dan € 3 miljard aan ICT uitgegeven. Met grote regelmaat gaat er iets mis met de bereikbaarheid voor mensen die een uitkering willen aanvragen of voor mensen die hun eigen administratie in het systeem moeten bijhouden.

Eurostat publiceert werkloosheidscijfers in de Eurozone. Daaruit blijkt de maandcijfers van juni *lager* zijn dan die van mei. Nu nog 19,27 miljoen werklozen. Is het economisch dieptepunt voorbij?

Ze geven aan dat deze daling de eerste is sinds 2011. Wat zegt dat? Ik ben wel benieuwd naar het aantal werklozen vóór de crisis. Want dan weten we iets over het gat dat nog dicht moet worden gelopen.

7 augustus

Wereldwijde terreurdreiging volgens de Amerikanen die iets van de Taliban hebben afgeluisterd. Relatie met recente schandaal dat de VS iedereen, ook in Europa, af luistert? Snowden mag in Rusland blijven, tot groot ongenoegen van Obama.

Manning wordt in de VS voor de hoogste vormen van verraad berecht – terwijl hij alleen heeft laten zien hoe vuil de handen van de VS zijn.

Concerns die hun werkterrein buiten Europa hebben en hun produktportfolio hebben aangepast, doen het goed qua winst en omzet (bijvoorbeeld DSM). De topmannen van die

concerns zien licht aan het eind van de tunnel. Volgend jaar moeten verbeteringen op gang komen.

Internationaal zijn de beurzen aan het stijgen. Gisteren of eergisteren werden nieuwe records gevestigd. In Duitsland is een rapport verschenen over het dopingverleden van de Westduitsers in de jaren '50-'70. Veel verschil met de Oostduitsers was er niet.

12 augustus

In Nederland heeft vorige week de inflatie het hoogste percentage ooit gehaald: 3,1%.

In vergelijking met andere landen in Europa is dat twee keer zo hoog. Gevolg van hier genomen maatregelen als btw verhoging.

Alles worden duurder terwijl de inkomens in grote segmenten van de bevolking zeker niet stijgen. Met hetzelfde geld kopen we met zijn allen ook minder. Omgekeerd multiplier effect?

Vorige maand zijn er meer bedrijven failliet gegaan dan in de maand ervoor (juni). Vooral bedrijven die meer afhankelijk zijn van de Nederlandse markt.

14 augustus

694.000 werklozen, 8,9%.

In juli zijn er 19.000 werklozen bij gekomen.

Gemiddeld sinds begin 2011: 12.000 per maand.

Het CPB is somber over 2014.

Groei van 0,75 in plaats van de verwachte 1%.

Overheidstekort naar 3,9%.

19 augustus

Accountant die ooit Vestia's jaarrekeningen heeft goedgekeurd is berispt door Tuchtcollege van accountants. De betreffende persoon is niet langer werkzaam voor de toenmalige firma (KPMG) en is helemaal niet meer als accountant werkzaam.

Positief bericht over woningmarkt. In juli zijn 30% meer huizen verkocht dan in zelfde maand vorig jaar. Men 'vergeet' erbij te vertellen dat die maand in 2012 een absoluut dieptepunt was. SNS verlaagt hypotheekrente fors. Andere banken blijven ondanks de lage rentestand gewoon hoge tarieven vragen.

Er is een lobby om banken te verplichten mensen die hun hypotheekrente niet langer kunnen betalen, niet uit huis te zetten. Dat leidt tot allerlei zwervende gezinnen.

Kranten en andere media gaan op zoek naar de allerarmste Nederlanders. Verhalen over gescheiden mensen in sociale huurwoningen die een beroep moeten doen op de voedselbank.

De uit de scheiding meegenomen dure stijlmeubels en andere luxe goederen misstaan volledig in de veel te krappe woningen.

De woningcorporaties hebben zich neergelegd bij de opgelegde heffing.

De Nederlandse economie krimpt nog steeds. De rest van Europa niet. Oppositie politici 'wijzen' op een goedkope manier naar het regeringsbeleid, naar de bezuinigingen. Je mag hopen dat ze buiten de camera's beter onderbouwde redeneringen met elkaar bediscussiëren, anders komen we nooit uit de problemen.

Voor de camera's is het alleen retoriek met het oog op het verschuiven van de kiezersvoorkeuren. Mocht het kabinet ergens struikelen (bijvoorbeeld op de pensioenwet die wel of niet door de Eerste Kamer komt).

2 september

Karel Verdonschot begraven. Is de herinnering aan wie hij was nu ook onderdeel van wat onder transcendentie kan worden verstaan?

Het kabinet neemt beslissingen over proefboringen naar schaliegas. Proefgemeenten komen in opstand (net als destijds bij het opslaan van CO₂). Wetenschappelijke onderbouwing van het besluit, onder andere over milieurisico's, door Witteveen + Bos, leidt tot veel discussie en protest. Draagvlak ontbreekt.

Aankondiging van nieuwe bezuinigingen op derde dinsdag in september. Bijna 10% minder beschikbaar op jaarlijkse 10 miljard die werd uitgegeven aan kindtoeslagen.

Hele stelsel van toeslagen gaat trouwens op de schop. Steeds meer fraudeurs worden eindelijk ontmaskerd.

Deze week ook een Zembla documentaire over slachterijen en de rest van de vleesketen. Over het ontduiken van keuringen door tijdgebrek, bureaucratische afvinkwerkwijze, tekort aan keuringpersoneel, tekort aan kwaliteit. Maar ook over intimidatie.

Ook met het keurmerk biologisch vlees wordt gerotzooïd. Als de vraag groter is dan het aanbod, moet het personeel er gewoon ander vlees doorheen mengen.

Het vertrouwen van consumenten in kwaliteit en prijs is door een paar schandalen op primaire goederen (natuurstroom, puur en eerlijk van AH, biologisch vlees) bepaald niet toegenomen.

Maar bovenal de slepende Syrië crisis. Miljoenen mensen in tentenkampen. Een dictator die gifgasaanvallen op zijn eigen bevolking laat uitvoeren. Revolutionaire moslimgroepen die ook het bewind van Assad willen omverwerpen. De VS die de gifgasaanval (burgers en kinderen) niet kan tolereren en een inval voorbereidt. Frankrijk idem. Zonder instemming van de Veiligheidsraad van de VN, waarin Rusland met een veto een dergelijke inval blokkeert. Op de spits gedreven van een dreigend militair conflict ontstaat rond 10 september een diplomatieke uitweg: Assad 'stemt toe' om het verdrag tegen het gebruik van chemische wapens te tekenen en zijn opslagplaatsen te laten inspecteren. Allemaal tijd kopen om niet echt een oorlog te ontketenen die dat deel van de aarde nog verder kan destabiliseren en krachten vrij kan maken die het vrije westen nog heel lang kunnen gaan berouwen.

12 september

Op deze ochtend besluit ik na een nacht vol heftige dromen (over overspel, over een afslaan motor op een smalle weg waardoor niemand er langs kan, over geklungel met een doek in de tandwielen van de fiets) definitief alle versies van hoofdstuk 16 naar deel 5 Bijlagen te verplaatsen. Inclusief de aangelegde 'mooie zinnen verzameling'.

Ik heb op p. 259 van dit deel 3 tussen de intermezzi in het kort opgeschreven waarom hoofdstuk 16 daar niet staat. Hoewel ik er tussen 31 mei en 12 september heel hard aan heb gewerkt.

Na het uitprinten van de derde versie gisteren (zie dl 5 Bijlage, 2-15), las ik het stuk aan het eind van de middag, na een prachtige herfstwandeling, door en dacht: 'nee, dit is het niet, het is niet wat ik me voorstel dat het kan zijn, ik moet het lef hebben om overnieuw te beginnen, hoe zeer ik daar ook tegen op zie'. Natuurlijk heb ik overwogen om het hoofdstuk net zo onvoltooid te laten als andere hoofdstukken ook nog zijn. Er later opnieuw aan te gaan werken in 2015 of zo. Maar bij dit hoofdstuk vind ik dat op de een of andere manier niet kunnen. Dat ik hier echt moet dóórzetten. Dat wat ik hier opschrijf over existentiële filosofie en literatuur, in het licht van het denken over (her)structurering van culturele ervaring, een scharnierfunctie in het hele project heeft. Alsof ik hier de heilige graal van dit project blootleg. Waarvan de consequenties in twee verschillende richtingen lijken te kunnen gaan. De eerste is die van een werkelijk door mij begrepen fundament (qua verschijnselen,

begrippen en redeneringen) voor het onderwerp denken over (her)structurering van culturele ervaring. De tweede is die van de ontmaskering van dat onderwerp in zijn geheel, als uitdrukking van een in de 21^e eeuw echt onhoudbare filosofische positie en het tegen beter weten in vasthouden aan het culturele stempel met romantisch verlichte termen als rede en vrijheid.

Ik heb me voorgenomen om de vierde versie van hoofdstuk 16 nu eerst met de pen te gaan opschrijven. Alsof die pen me helpt om soepel te worden in de tekst die me voor ogen staat. En deze machine, dit toetsenbord me daarin belemmert. Nogal heftig.

Het nieuws over de politiek gaat over de 1^e troonrede van Koning WA en de presentatie van de miljoenennota a.s. dinsdag 17 september. Werkgevers- en werknemersorganisaties zijn uiteraard al op de hoogte van veel nieuwe bezuinigingen om het begrotingstekort terug te dringen. En kondigen nu al acties aan, zonder in detail iets te kunnen zeggen, want er rust een embargo op. Ook voor journalisten. Het eerder met trots ('in beton gegoten') gepresenteerde sociaal akkoord wordt door werkgevers en werknemersorganisaties nu al op de tocht gezet ('als de nullijn hier of daar niet wordt gehouden', als de hervorming van het pensioenstelsel niet door de Eerste Kamer komt).

Bij Uitzendinggemist gisteravond de eerste aflevering van Klimaatjagers gezien.

Op aanraden van E. Met haar heldere en compacte samenvatting van wat er te zien en te horen zou zijn, was ik goed voorbereid. Het beeld dat ik me had gevormd van situaties, mensen en feiten in deze reportage kwam redelijk overeen met wat er werkelijk te zien en te horen was. Ik was gefascineerd door de wetenschappers die zo'n complex systeem als het klimaat, in het noordpoolgebied, al jaren lang zowel langs de weg van het verzamelen van gegevens over bodem, grond, ijs, water, lucht, planten en dieren als langs de weg van de modellen in kaart proberen te brengen. Hun terughoudendheid in het interpreteren van wat ze zien gebeuren. Het vermijden van alarmerende boodschappen, zolang er nog geen zekerheid is. Terwijl hun boodschap in al zijn feitelijkheid op zijn zachtst gezegd zorgelijk is.

Als de opwarming van de aarde in het huidige tempo (bij de huidige CO₂ uitstoot) doorgaat en daarmee het smelten van het permafrost zomers sneller blijft gaan dan het 's winters weer kan aanvriezen (het op steeds diepere lagen steeds warmer wordt), komt uit het verrottingsproces van tienduizenden jaren planten, dieren etc. een hoeveelheid CO₂ (in het beste geval, doordat er nog zuurstof bij de koolstofdioxide komt) en/of een hoeveelheid methaangas (25x meer koolstofdioxide dan CO₂) vrij die drie tot vier keer groter is dan de huidige hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer. Leven in welke vorm dan ook is dan onmogelijk. Als termijn van dat 'tipping-point' wordt 2050-2070 genoemd. We kunnen er nog wat aan doen, door minder CO₂ uitstoot de opwarming van de aarde vertragen en daarmee het smelten van het permafrost.

Ik heb daar twee gedachten bij.

De eerste gaat over het vernuft (technologisch, natuurkundig, biologisch etc., in mensen die barre omstandigheden niet schuwen) waarmee dit klimaatsysteem bestudeerd wordt.

Kom daar maar eens om in de politieke, sociale en andere systemen. Waarin de problemen minstens zo complex zijn. Denk aan ons eigen probleem met de crisis, of aan het probleem Syrië, het probleem Israël (hoewel het me gerust stelt dat Jac zich daar tijdens zijn afgelopen vakantie in is gaan verdiepen, waardoor hij in het 'drie-keer-néks' groepje nu vriendschappelijk als de zionist wordt aangesproken). Ik hoop maar dat ook op dat gebied allerlei soortgelijke deskundigen in en buiten die systemen al lang met dat soort onderzoek bezig zijn, en dat ik ze alleen niet ken en zelf ook die kennis mis. Het bestuderen van Scheffer's *Critical Transitions in Nature and Society* is daarvoor lang niet genoeg. Maar uit het werk van zulke mensen en hun studenten, de instituten die ze bevolken, moet dat wel gaan komen.

De tweede gedachte naar aanleiding van de reportage was dat er twee omwegen zijn om het klimaatprobleem, als dat onafwendbaar blijkt, voor een deel van de mensheid en de natuur niet dodelijk te laten zijn. De eerste omweg is het bouwen van overkapte steden, wegen etc. die in alles zelfvoorzienend zijn. Moet zo langzamerhand kunnen met het huidige technologieniveau. De hele wereld overkappen zit er niet in, waarschijnlijk. Dus massasterfte is dan niet uit te sluiten.

De tweede omweg is die van gaan leven op planeten waar dat mogelijk is. Ik geloof dat we er inmiddels al meer dan 300 of zo kennen. Punt is alleen hoe je er komt en een samenleving kunt opbouwen. Tot nog toe is dat alleen in science fiction gedaan.

Voeg daarbij dat we ondertussen op deze aarde, zoals die erbij ligt, ook nog allerlei geopolitieke strijd, beschaafd en onbeschaafd, voeren over schaarse grondstoffen, te beginnen bij het water. En verrast worden door ontdekkingen, zoals die van de enorme meren onder de oppervlakte van Kenya (onder de ergste door droogte geteisterde grond), die voor dat land en de bevolking voldoende water bevatten voor de komende 70 jaar. Als het vele geld beschikbaar komt voor de installaties waarmee het water naar boven kan worden gehaald.

Zo, om 11.11 uur op 12 september heb ik de kroniek bijgewerkt en de toelichting gegeven op het opnieuw beginnen aan hoofdstuk 16. Vanaf nu dus.

23 september

In de tussenliggende periode heb ik zonder deze lap top geschreven, ouderwets met mijn pen. Om dichterbij in de buurt te komen van de woorden die ik voor de vierde versie van hoofdstuk 16 nodig meen te hebben. Ik denk er tenminste een paar te hebben gevonden. Die zal ik later in dit document overbrengen. Ongetwijfeld in een afwijkende versie.

Intussen beseft ik zowel de tijd op de huid te willen kruipen, als tegelijk los van mijn eigen leven en van de tijd waarin ik leef, al schrijvend iets meer te willen begrijpen van leven in deze wereld. Woorden tot mijn beschikking te krijgen die de afstand tussen de abstracte jaartallen 1900 en 2060 kunnen overbruggen. Waarvoor Jaspers' filosofie en mijn eigen mooie zinnen verzameling demonstratiemateriaal leveren.

De kroniek over het leven in deze tijd is zo vol van gebeurtenissen en waarnemingen, dat ik het gevoel krijg achter te gaan lopen als ik niets iets daarvan af en toe hier vastleg.

Zo valt op 13 september te noteren dat Twitter de eerste stap heeft gezet om naar de beurs te gaan. Geschatte waarde tussen de \$ 7,5 en 11 miljard. Er is verband met de geschiedenis van het aandeel Facebook dat vorig jaar mei werd geïntroduceerd. Dat staat nu boven de \$ 45, maar dat is pas voor het eerst sinds de introductiekoers van \$ 38 en de sindsdien zo rond de \$ 20 schommelende waarde. In het algemeen doen de beurzen het goed. De AEX bereikte vorige week een nieuw record.

Uit een VK dossier (24 augustus 2013) begrijp ik dat het financiële herstel door de middenklasse burger wordt betaald via 'financiële repressie': het door de inflatie laten uithollen van koopkracht en vermogens (in pensioen en in binnenlandse spaarrekeningen). Hoe het principe werkt hoeft niet door politici te worden uitgelegd, het onttrekt zich dus aan de openbare besluitvorming, je kunt er geen stemmen mee winnen of verliezen. En is een probaat middel om de overheidsschulden te saneren, omdat de schuld in waarde daalt. De staatsschuld in de VS bedraagt 101% van het bbp. In Nederland accelereerde de staatsschuld sinds 2000 van € 224 naar 445 miljard.

Het is ook de tijd waarin de NASA bekend maakt dat de Voyager I, gelanceerd in 1977, ons zonnestelsel heeft verlaten na 36 jaar en 19.000 miljard ('billion') kilometer. Op basis van metingen is vastgesteld dat het op 25 augustus 2012 gebeurd moet zijn. Wij mensen hebben dus de grens van ons eigen zonnestelsel bereikt en beginnen nu aan de ontdekking van de interstellaire ruimte.

In Duitsland bestaat een zorgconcern (Fresenius) met een omzet van € 16,5 miljard. Actief in 100 landen en in 2012 100 jaar oud. Onderdeel Fresenius Helios koopt ziekenhuizen op en exploiteert ze als particuliere klinieken, o.a. de Wittgensteiner Klinieken. Dat verklaart een hoop, haha. Met een recente overname van 34 klinieken van een concurrent komt Helios op meer dan 100 ziekenhuizen en een omzet van € 5,5 miljard. Naar verluidt de grootste van Europa. Iedere Duitser is nu binnen 1 uur in een kliniek van Fresenius.

In Nederland ontstaat een schandaal omdat een interim manager van Humanitas bijna 1 ton voor 1 maand werk declareert. En zijn assistente 35.000. Toen de media hiervan lucht kregen werd natuurlijk met crisiscommunicatie geprobeerd het schandaal te 'framen'. Het gaat om een persoonlijke kwestie; hij heeft zodanig problemen opgelost en in activiteiten gesneden dat het geld allang is terug verdiend etc.. Maar die faalde jammerlijk. Inmiddels is de betreffende manager (ook om zichzelf en zijn gezin te beschermen) opgestapt.

Schokkend vond ik het dit weekend ook wel dat VVD'ers Zijlstra en Kamp het sociaal akkoord (weet je wel: in beton gegoten) wat losjes benaderen. Heeft ongetwijfeld te maken met perikelen over de overheidsbegroting, de 1^e Kamer en de vragen aan de kant van de PvdA over de aanschaf van de JSF. Maar toch.

Akkoorden zijn net zo fluïde als de mensen die ze opstellen en overeenkomen.

Waar ligt de grens tussen fluïde en flut? Welke waarde heeft het energieakkoord, het woon(markt)akkoord etc.? De problemen lijken vooralsnog door de bezuinigingen en hervormingen niet kleiner te worden. Dagelijks 700 werklozen erbij. Feitelijk zullen het er in de loop van dit en volgend jaar nog veel meer worden, verwacht ik.

Merkel wint met een straatlengte voorsprong de verkiezingen. Partner FDP uit de vorige regeerperiode haalt de kiesdrempel van 5% niet meer. De Eurokritische nieuwe partij Alternative für Deutschland haalt die drempel bijna (bestaat pas 5 maanden).

In de Tegenlicht documentaire (17 september) over de eurozone beargumenteert AfD, samen met Soros, Engelen, een Duitse en een Amerikaanse beurshandelaar, dat Duitsland uit de Euro moet. Omdat ze het herstel van Europa belemmert, het instrument van wisselkoerspolitiek onmogelijk maakt. Terwijl in de eurozone (fictief) de Duitse euro 1,30 en die van Spanje etc. 0,30 waard is. Wat betekent dat Duitsland tot in het oneindige zal moeten bijpassen om andere landen niet failliet te laten gaan. Een bedrag dat hoger oploopt dan alle herstelbetalingen bij elkaar en ten koste gaat van de inkomsten en de vermogens van de Duitse burgers die nu ongeveer 20% inleveren van wat ze verdienen. Nota bene in een land waarin de SPD de verkiezingen verliest, ondanks het voorstel (eindelijk) om een wettelijk minimumloon van € 8,50 in te voeren. Waar Merkel geen voorstander van is.

25 september

Algemene beschouwingen in de Tweede Kamer. De nu snel oplopende werkloosheid is de red alert voor het debat. Naast arbeid zijn zorg, wonen, energie, europa, onderwijs de gebieden waar maatregelen tot vooral meer werkgelegenheid, meer koopkracht en minder staatsschuld tegelijk moeten leiden.

Luisterend naar de fractieleiders vraag ik me af of het zou helpen als politici met hun argumenten pro eigen en contra andermans standpunten meer in termen van systemen zouden

denken, daarbinnen problemen in hun eigen aard analyseren en erbij passende oplossingen tot stand brengen? Als er beweging komt in standpunten en posities dan toch (voor de camera) vooral in het aanhaken op het grootste maatschappelijke probleem: werkloosheid. Wat daarna (buiten camera's) gebeurt is werk in smalle marges waarin elk zijn idealen moet opschorten. Zijn het niet juist die smalle marges die iets zeggen over de robuuste belangen die zich in die systemen hebben ingegraven? Waar bij de huidige stand van zaken, in de huidige systeemcrisis, waarin politici niks extra's kunnen meebrengen maar alleen iets kunnen weg halen, elke politicus buiten spel staat. Geen enkele politicus voor geen enkele kiezer zijn beloften waar kan maken, beloften die met veel verbeelding (idealen) tot stand zijn gekomen?

Najaar

Intermezzo oktober

9 oktober

Vorige week heb ik hoofdstuk 16 eindelijk afgemaakt in een versie die als concept voldoet. Het toeval speelde mij in de kaart. De afsluitende paragraaf (*De zachte factor*) over de afscheidsrede van Willem werd mij op 27 september door hem op een presenteerblaadje aangeboden. We hadden het er inhoudelijk eerder wel over gehad (Touraine-Scheffer), maar ik hoorde pas ter plekke dat Willem er een ruimte van rede en existentie van maakte. Over Jaspers had ik het niet met hem gehad, dus dat kon hij niet weten. Ik heb hem vorige week de betreffende paragraaf opgestuurd. Vond hij mooi geschreven, zei hij, de tekst had hem geraakt.

We hebben het er nog over. Deze week moet hij eerst zijn promotor, Jules van Dijk, begraven. Die was er de 27^e september nog vol trots bij in de aula en op Willem's diner, een week later zit hij 's avonds dood achter zijn bureau, 78 jaar oud.

Voor hem was de cirkel, net als voor Willem, kennelijk ook rond.

Deze conceptversie van hoofdstuk 16 ga ik nu met een aantal mensen delen. Met Kees, vriend van Karel en met Trudy, om hen te laten beoordelen of deze nagedachtenis aan hem terecht is of niet. Ik ben benieuwd naar hun reacties.

'Ondertussen', voordat ik met deel 4 verder ga en met het herschrijven van het hoofdstuk over het Ondertussen, ben ik nog wel tegen het een en ander aan gelopen wat met de inhoud van hoofdstuk 16 te maken heeft. Ik herlas Safranski's *Hoeveel waarheid hebben mensen nodig?* (1990). Min of meer omdat ik afgelopen zaterdag in Kleef tevergeefs probeerde zijn nieuwe biografie van Goethe te kopen, dat sinds enkele weken in Duitsland uit is en al op weg is een bestseller te worden.

In *Hoeveel waarheid hebben mensen nodig?* – dat ik nu met heel andere ogen las – zit ook een hoofdstuk over de geschiedenis van de metafysica, waarin ook Freud's *Unbehagen in der Kultur* wordt besproken (150-156). Het thema tussen massa en marge uit mijn 16^e hoofdstuk kan ik met die tekst van Safranski nog verder uitdiepen. Ook met de erop volgende paragraaf over Hitler en Goebbels. Moet ik Jan A nog op attenderen.

En met het hoofdstuk verderop over Kafka en over de rol van het schrijven en over het 'tussen' dat hij schiep (199 en 205)

Verder heb ik Girard's *De romantische leugen en de romaneske waarheid* nog eens erbij gepakt. Mede door een artikel van Pieter Tijmes in TvF 1995, geldt voor Girard/Tijmes dat het thema mimetische begeerte en de driehoek subject-model-object, op de door mij behandelde literatuur kan worden losgelaten. Dat geldt ook voor Rorty's behandeling van literatuur (in een vertaald artikel in *De asceet, de tolk en de verteller*).

Niet onbelangrijk, tot slot, is dat de president van de Nederlandsche Bank het gevoel heeft dat we uit de recessie komen, na 8 kwartalen. Gevoel, omdat hij de cijfers nog niet heeft, die komen pas in november. Met een oproep aan de politiek om dit feestje niet te verstoren door chaos. Hoewel: de onderhandelingen over de begroting lopen nog steeds. Er is nog geen meerderheid voor de Eerste Kamer. Dat gisteravond ook de Pensioenwet (met een korting van 0,4% die 3 miljard per jaar op moet leveren) weer terug naar het kabinet stuurde. Dus staat het nog te bezien of de politiek eruit gaat komen.

18 oktober

Inmiddels zijn in hoofdstuk 16 al weer wat kleine verbeteringen aangebracht. De geprinte laatste versie ligt klaar om aan enkele intimi uit te delen. Voorop de nabestaanden van Karel. Ik wacht de commentaren van de anderen af, maar ik denk dat dit hoofdstuk tot nog toe het best geslaagde is.

Intussen raast de geschiedenis door. De VS is langs de rand van de afgrond gegaan door een tijdelijke ophoging van het schuldenplafond. De al 14 dagen durende 'shut down' (het tijdelijk sluiten van federale organisaties, mensen naar huis sturen) is tot februari 2014 weer opgeheven. Niet alleen de VS, maar de hele wereld is langs die afgrond gegaan – want wat de VS doet heeft in de hele wereld gevolgen. Het IMF heeft waarschuwingen laten horen over de nog steeds kwetsbare staat van de mondiale financiële instellingen. Al zijn er zwakke signalen van herstel, de recessie is nog lang niet voorbij.

De politiek in Nederland heeft zich in allerlei bochten gewrongen om de begroting 2014 met voldoende steun ook door de Eerste Kamer te krijgen. Het nieuwe akkoord, waarin de gedoogpartijen D66, CU en SGP wat miljarden hebben weten te verschuiven ten gunste van eigen doelen (onderwijs, gezinnen, defensie) heeft volgens doorberekeningen van het CPB geen grote verschillen qua effecten vergeleken bij de eerdere begroting van het kabinet. Nog steeds wordt getrompetterd over werkgelegenheid: deze begroting gaat 50.000 nieuwe banen opleveren. Het mantra, want de werkloosheidscijfers lopen elke maand verder op. In allerlei segmenten kan er nog van alles gebeuren: de helft van de Nederlandse winkeliers schijnt op de rand van een faillissement te balanceren.

Ondanks het mantra en de door iedereen gevoelde behoefte om de rust in de politiek te bewaren (niet wéér verkiezingen, na 5 kabinetten in 10 jaar), kan de minister Kamervragen over wanneer die 50.000 nieuwe banen er komen, niet beantwoorden. Structureel, ooit, niet morgen.

Een relatief klein aantal financieel specialisten, kabinet, partijwoordvoerders en ambtenaren, die best goed zullen zijn, nemen een enorme verantwoordelijkheid op zich. Ze zullen zich toch, als ze écht goed zijn, ook bewust zijn van de gok die ze hier en daar moeten nemen, omdat betrouwbare cijfers of modellen (cf. weersvoorspellingen) ontbreken. Maar het nieuwe akkoord moet er komen. Om opnieuw stabiliteit in de belangrijkste markten arbeid, wonen, zorg en onderwijs te krijgen.

Staatsuitgaven op orde, nivellering van inkomensverschillen, vooruitgang door vergroening, innovatie. Dat zijn de vernieuwde drie boodschappen van het kabinet.

Ik ben begonnen aan het herlezen van mijn hele opbrengst tot nu toe van project 2016.

Ik lees de nieuwe biografie van Safranski over *Goethe* en de prachtige roman van Marion Poschmann *Die Sonnenposition*. Ter voorbereiding van het werk aan het volgende deel ga ik *Ondertussen in de organisatie* opnieuw van voren naar achteren lezen. Uit mijn manuscript heb ik al verschillende passages gehaald die bij de reflectie op het cultureel stempel van de romantische verlichting (een voorlopige aanduiding) opnieuw doordacht moeten worden.

Daar wil ik ook de concept hoofdstukken van Jan A over cultuurwetenschap (o.a. Rickert) uit 2011 en over Freedon en Nolte (uit 2013) bij gebruiken. Ik heb daar vandaag al opieuw in zitten werken.

Ik kan langzamerhand misschien de metafoer van de parkeergarage eens helemaal gaan uitschrijven. Er hebben heel veel bouwondernemingen, architecten en allerlei anderen aan die garage gewerkt. Die groter en groter moest worden omdat het aantal auto's alleen maar groeide. Nu pas merken we dat daar ook werkers en managers tussen hebben gezeten die zwakke delen van de parkeerflat hebben ingericht. Dat zijn de stukken die nu inzakken: de kwaliteit van steunpilaren of van rijbanen, van apparatuur of wat dan ook, is daar onder de maat gebleven.

Iets in mij zegt dat de (ineenstortende) structuren van de fragmentatie juist als geen ander passen bij mensen die zich trachten te handhaven in wat ik in hoofdstuk 16 hun 'geestelijke isolering' heb genoemd. Ook om zich af te schermen voor teveel prikkels.

Ik heb ontdekt dat Parsons in 1926 bij Jaspers een seminar over de *Kritik der reinen Vernunft* heeft gevolgd en tentamen heeft gedaan. Een voor hem fundamentele ervaring. Ook begrijp ik nu dat in zijn systeemtheorie internalisering en institutionalisering twee gelijksoortige processen in verschillende systemen zijn. Kortom: ik herlees nog maar eens wat ik meer dan dertig jaar geleden over Parsons wist, en merk niet alleen dat er nog veel is blijven hangen, maar ook dat ik nu het een en ander beter begrijp omdat ik het beter kan plaatsen.

Maar dé herontdekking van afgelopen week is toch wel de tweedelige *Stichworte zur > Geistigen Situation der Zeit*< dat in 1979 verscheen op initiatief van Habermas. Aanleiding was het in 1931 als 1000e Sammlung Göschen verschenen boek van Jaspers: *Die geistige Situation der Zeit*. Band 1000 van de *edition suhrkamp* moest volgens Habermas en de Suhrkamp uitgevers onder dezelfde titel tussen aanhalingstekens een aan hetzelfde thema gewijde bundel artikelen worden.

Habermas nodigde er in een brief 50 mensen voor uit en 33 (waaronder uiteraard de enige dubbelauteur Negt/Kluge en 1 vrouw, Sölle) leverden een bijdrage.

Want, aldus Habermas in zijn uitnodigingsbrief, het is een tijd waarin niemand het, zoals in Jaspers' tijd nog wel, het in zijn eentje zou aandurven, laat staan er nog een theorie van het huidige tijdperk op na durft te houden.

De opsplitsing van de bundel in natie en republiek (15 bijdragen) en in cultuur en politiek (17 bijdragen) kenmerkt die periode wat betreft de toenmalige discussie. Artikelen worden in elk deel weer apart gerubriceerd, bijvoorbeeld in het eerste deel in 'Jaspers en de liberalen' en in 'Kritiek en crisis', en in et tweede deel in 'Kritiek van het consumentisme' en in 'Kultuur en tegenkultuur'.

Jaspers' werk speelt in menige bijdrage een rol, ook als object van kritiek (bijvoorbeeld door Dahrendorf). Dus het doorlezen van artikelen uit deze bundel helpt mij ook verder.

Stel je voor dat in 2027 weer zo'n bundel zou moeten verschijnen.

1979 – 1931 = 48 jaar. 1979 + 48 jaar = 2027. Maak ik dat nog mee?

Moet niet 2060 maar 2027 (of 2031, 100 jaar na Jaspers' boek?) de stip op de horizon van de toekomst in dit project 2016 zijn? En moet ik niet proberen om anderen ook op dat spoor vooruit te laten gaan denken en schrijven?

Deze week word ik (weer) begeleid door de Hart & Ziel lijst van radio 4. De 300 mooiste klassieke werken volgens stemmen van radio 4 luisteraars. Veel werken van die lijst zijn zóveel gedraaid, ook door mijzelf, dat ik de noten stuk voor stuk in mijn hoofd hoor, de melodielijnen in mijn hoofd volg terwijl de musici spelen. Vandaag loopt de lijst naar de

voorspelbare nummer 1. Net werd opgemerkt dat niemand de ziel ooit heeft kunnen aanwijzen, dus dat de lijst eigenlijk een Hart lijst is. Ze vergeten erbij te zeggen dat dat slechts een domme spier is. Dus die term zegt ook niks. De luisteraars die hun diepste roerselen bij een muziekstuk blootgeven zijn geraakt door een 'geheimschrift': letter noch cijfer, dat al zijn het noten geluiden mogelijk maakt die uit drukken wie wij zijn, zonder het te kunnen zeggen of berekenen. Iets uit het ons altijd omringende tot ons door laat dringen, zou Jaspers waarschijnlijk zeggen. Bach staat 25x in de lijst. Iets tussen de door Bach gevonden toegang tot dat omringende, dat je zijn ziel kunt noemen, resoneert met iets in de luisteraar, dat je met diens ziel kunt aanduiden. Wie luistert produceert zelf actief dat wat het hem of haar zegt en (soms) vastgemaakt kan worden aan een gewone ervaring (in de intimiteit van een auto opgaan in de klanken) of (ook vaak) aan een grenservaring (tegen een ziekte vechten of met het overlijden van een geliefde te maken hebben). Bovendien kijk ik naar links op mijn bureau en zie daar Bert Keizer's boeiende *Waar blijft de ziel?* (2012) liggen. Muziek als dempingsfactor voor overprikkelde mensen.

22 oktober

De familie 'Onderwater' groeit. Een aantal redt het nog. Maar het aantal mensen met een betalingsachterstand bij hypotheek is in het afgelopen half jaar met 10.000 toegenomen tot 90.000.

Het aantal werklozen blijft oplopen. Volgens cijfers van het CBS (17 oktober) 685.000, 8,6% van de beroepsbevolking. De cijfers voor jonge werklozen zijn hoger dan ooit: 16,5%. In de eerste helft van het jaar kwamen er gemiddeld 17.000 werklozen per maand bij. In de afgelopen drie maanden gemiddeld 3.000.

Volgens de werkloosheidsmeter zijn het er nu tegen de 800.000 (700 per dag erbij) en bijna 10% van de beroepsbevolking.

Er moet nog een onbekend aantal armoede lijdende zzp'ers bij worden geteld die zelfstandige zonder werk zijn geworden.

Intermezzo 4 november tot en met 31 december

4 november

In de tussen 22 oktober en vandaag liggende periode heb ik ernstig aan het tweede deel gesleuteld. Dat gaat ten koste van het bijhouden van de kroniek van gebeurtenissen. En er zijn er toch wel een paar geweest. Op de WDR gaat het dag in dag uit over de *große Koalition* van CDU en SPD. En over de hoge werkloosheid in het Ruhrgebied. En over problemen met afgeluisterd worden door de NSA, net als bij ons.

De Rabobank heeft een forse boete van € 774 miljoen (of iets in die buurt) gekregen voor gesjoemel met de Liborrente. Voor gedrag van handelaren die de Rabobank niet onder controle had maar wel in hun opdracht werkten en die desnoods in de pauze van de wedstrijd nog van shirt wisselden als ze daardoor meer geld konden verdienen. De topman trad een half jaar voor zijn pensioen af, S&P verlaagde de rating van de bank en het publiek denkt nu heel anders over de reputatie dan daarvoor.

Het kabinet zit er nu een jaar. Reden voor veel terugblikken en beoordelingen door journalisten en andere experts.

Ik ga door met herlezen en verbeteren van het derde deel. Ik heb al een paar pagina's met potloodaantekeningen voor deel 4, maar daar komt nog het een en ander bij.

11 november

Zelfs in het afgelopen weekend kon ik niet zonder dit project. Het is heerlijk om tussen allerlei andere bezigheden door aan het project verder te werken. Of dat nou op de lap top het knutselen aan de tekst is, of het neerkrabbelen van invallen bij het teruglezen van de tekst, of

het lezen (nu ook van Jaspers' *Kant* boek). De andere bezigheden waren o.a. de film *La grande bellezza*, over het prachtig in beeld gebrachte Rome en het dansen op de vulkaan van het niets door een kleine, verveelde cultureel-politieke elite.

De beelden over 2 miljoen Syrische vluchtelingen, waaronder polio schijnt uit te breken, die bij immigratie ook in het Westen weer de kop kan opsteken. Of over de orkaan die met windkracht van 300 km over de Filippijnen raasde en misschien wel meer dan 10.000 slachtoffers maakte. Of de aanslagen in (...vul maar in).

Allemaal hevig contrasterend met een feit dichtbij, dat ook vermeld moet worden.

Een enorme procedurele fout bij het digitaal aanbieden van een offerte voor een grote opdracht van een ministerie, door het bedrijf van Anna en haar zakenpartner. Weken werk aan een pitch die voor de continuïteit van het bedrijf, net met de nieuwe naam, de komende jaren van grote betekenis had kunnen zijn, ging door één druk op de knop verloren. Tot grote ontzetting van alle betrokkenen. Het bedrijf zat het afgelopen jaar in een steeds stijgende lijn wat betreft gewonnen pitches. Deze ervaring slaat daarin ineens een enorm gat. Een zelf veroorzaakte bomkrater: emotioneel en financieel. En waarom? Omdat na het verzenden van de hele map met talloze, door de aanbestedingsprocedure gevraagde bijlagen en het portfolio er een code door de ontvanger (een digitale kluis bij Tendernet) naar een telefoonnummer van een geregistreerde en bevoegde bureaumedewerker wordt teruggestuurd *en dat telefoonnummer verkeerd bleek te zijn ingevuld* door die medewerker. De tijd om nog een noodprocedure te starten (opnieuw aanvragen van registratie en bevoegdheid om in te dienen) ontbrak. De kluis sloot vrijdagmiddag 12 uur: wie binnen is doet verder mee, wie niet, doet niet mee.

Lessen worden vandaag getrokken, ongetwijfeld. De belangrijkste is uiteraard: wacht niet met indienen tot een uur voor sluitingstijd, maar doe dat tenminste 24 uur eerder om nog fouten te kunnen herstellen. En: check de gevraagde informatie in alle procedure papieren op juistheid. Zeker van zoiets belangrijks als het telefoonnummer waar de code naar terug gestuurd wordt die je nodig heb om daadwerkelijk alles in de kluis te kunnen leggen. En weet van te voren dat dit de procedure is.

Dit is een schoolvoorbeeld van verhoogde kwetsbaarheid door technologie afhankelijkheid. Maar, bedenk ik tevens, ook een voorbeeld hoe wat er met een organisatie gebeurt steeds afhankelijker is van de persoonlijkheidsstructuren van de betrokkenen. Door lange uren overwerken, veel overleggen en brainstormen en zelfs niet door echt het uiterste van je creatieve kwaliteiten te vergen, kun je compenseren wat je door gebrek aan aandacht voor details, discipline en zorgvuldigheid laat liggen. In het hele team dat in dit geval met alle inzet aan de pitch heeft gewerkt, heeft die simpele kwaliteit ontbroken. Dat was de zwakste schakel waar de betrokken personen, mede door hun eigen persoonlijkheid, overheen hebben gekeken. Het systeem faalde.

Deze gebeurtenis dreunt in een aantal thuissituaties flink door.

En kan op de langere termijn gevolgen voor de continuïteit van het bedrijf hebben, we gaan het zien.

Nu naar een paar andere gebeurtenissen.

Twee weken geleden zong een meisje van negen, Amira uit Nijmegen, in *The voice of Holland*, *O mio caro*. Verpletterend. Nooit zangles gehad. Op Youtube is ze al ruim over de 10 miljoen kijkers heen. Talent met nu al gevoel voor verhoudingen. 'Morgen trekt iets anders weer de aandacht van veel mensen', constateert ze nuchter.

Op 6 november stemt het kabinet in met de aanschaf van de JSF. Ik hoor de minister in termen van termijnen en verwachte inkomsten praten. Tot 2040 productie en tot 2065

instandhouding. Mijn tijdshorizon tot 2060 is nog niet eens zo ver vooruit. Er wordt bestuurlijk al in gevlogen met toestellen die nog gemaakt moeten worden. Wat gaat het technologisch geavanceerd houden van dit vliegtuig in die lange periode kosten? Daar hoor ik niks over en stelt niemand vragen.

We spelen verder met onze biologie.

Omdat Lou Reed overlijdt kijken we terug naar zijn lp *Transformer*, waar ook Bowie aan meewerkte. Spelen met gender.

De VPRO zendt een documentaire uit over een jonge homo die experimenteert met een vrouw, om zo van het hokje homo/hetero af te komen. Er niet in opgesloten wil worden. Vanaf 1 november staat de Duitse wet het toe om bij aangifte geboorte het geslacht van het kind nog open te laten: m/v/o.

Uit deze wijziging laat zich een heel veld van betrokkenen reconstrueren.

Juridisch vastgelegde onderscheidingen definiëren de volgorde van institutie en individu, van vrijheden en autonomie. Bij elke wijziging van een onderscheiding zijn hele reeksen tussenpersonen betrokken, van politici en juristen tot aan specialisten in ziekenhuizen toe in klinieken voor mensen met geslachtsidentiteitsvraagstukken.

Met betrekking tot 'onderscheiding' teken ik aan dat de term zelf (zoals gebruikt door Luhmann) niet alleen een juridische achtergrond heeft (L. was ook jurist). De term verwijst mogelijk ook naar een door Descartes in de wereld gebrachte *kennisopvatting*. Kennis = onderscheiden ('discerner', zie Foucault, *De woorden en de dingen*, hoofdstuk 3, met name p. 78).

Op 8 november is Twitter naar de beurs gebracht. Op de eerste handelsdag stijgt de waarde van het aandeel met 78%, terwijl de introductiekoers al veel hoger was geworden dan oorspronkelijk gedacht (nog opzoeken). Twitter heeft nog nooit winst gemaakt maar is wel een enorm omvangrijk netwerk van mensen.

De Dow Jones sluit deze week op de hoogste stand ooit: 15.761.

Onverwacht hoge groei van banen in de VS, en een groei van 2,8%.

De AEX staat rond de 393, de hoogste stand daarvan was in 2000: 700.

Deze week komen de cijfers in Nederland.

Wel wordt bekend, via een onderzoek van Van Lanschot bankiers, dat minder dan 1% van alle Nederlanders (92.000) 40% bezit van het totale privé vermogen. 50% van alle Nederlanders heeft zelfs helemaal geen vermogen.

11 november

Philip Glass, *The Perfect American* (over Walt Disney), op dvd (Naxos). Leg dat eens naast Kant (Jaspers, *Kant*, 46, 47). De denkvorm als voorwerpsvorm van alle dingen. Wat heeft Disney dan in de amusementsindustrie met de *denkvormen* gedaan?

13 november

Europese top over jeugdwerkloosheid. Nu 5,5 miljoen. In NL 10% (is 167.000). In Griekenland en Spanje boven de 50% van alle jongeren.

Jaarlijkse Quote 500. Samen goed voor een vermogen van € 113 miljard. Afgelopen jaar, dankzij beurswinst, met 7 miljard gestegen.

Let op verschillen in werkloosheidspercentages in plaatsen en gebieden. Leeuwarden is bijvoorbeeld 15%, ik noemde al eerder Ruhrgebied als uitzondering in Duitsland.

Er komt wetgeving voor toezichthouders en commissarissen (denk aan Vestia, Amarantis, Meavita, ziekenhuizen, etc.). Om aansprakelijkheid te regelen en ze te motiveren minder achterover te leunen. Dit is een maatregel op één van de vier hoeken van de Veerkracht Verlammeende Vierhoek.

14 november

Nederland uit de recessie. Vorig kwartaal 0,1% groei. Alle andere cijfers (binnenlandse vraag, werkloosheid, aantal banen) zijn niet best. In ditzelfde kwartaal verdwenen maar liefst 46.000 banen, totaal 160.000 in 1 jaar.

Een derde van de Nederlanders was in 2011 chronisch ziek volgens het RIVM. Sinds 2004 gestegen met 17%.

Komt nog bij dat 1 op de 5 aan angststoornissen lijdt. Wordt de druk van het Niets te groot?

18 november

Bitcoin maakt reuzewaardesprong van \$ 200 naar 640 omdat Justitie in de VS positief oordeelt over dit louter digitale betalingssysteem. Maar, zolang het buiten staatstoezicht valt is het ook ideaal voor criminele organisaties, witwassen etc.

Don Tapscott (TED) over technologie:

Vier principes: collaboration, transparency, sharing, empowerment.

19 november

Jongeren blad *Hoe overleef ik* wordt overgenomen door Querido (die ook al de gelijknamige serie boeken uitgeeft)

20 november

JP Morgan Chase betaalt \$ 13 miljard boete (is slechts de helft van hun jaarwinst) voor het verhandelen van slechte hypotheek. 3 miljard voor de staat, 6 voor benadeelden en 4 voor het saneren en verbeteren van woonwijken waarin de huizen staan die door hun handelwijze onder water zijn komen staan.

23 november

Surveillance samenleving is een gedocumenteerd feit. NRC publiceert een serie artikelen op basis van Snowden. Opnieuw is de gevangenis met de beste bedoelingen eigenhandig gebouwd, zijn we erin gaan wonen en hebben de sleutel aan iemand anders gegeven

3 december

1,3 miljoen mensen in Nederland leven onder de armoedegrens. Sinds 2008 zijn er 300.000 bij gekomen.

Duijvestein (PvdA) dreigt in de 1^e Kamer tegen de verhuurdersheffing van 1,7 miljard op de woningcorporaties te stemmen. Hij vindt dat dat geld in de sector zelf moet blijven ten behoeve van bouwprojecten. Als hij dat doet is de stemverhouding van 38 voor en 37 tegen ineens 38 egen en 37 voor. Dan mist het kabinet een bezuiniging van 1,7 miljard en is het woonakkoord alsnog van de baan.

Diezelfde Duijvestein heeft als wethouder van Lelystad het zelf bouwen, volgens eigen normen, voor heel Lelystad voor elkaar gekregen door het tot 'experiment' te laten verklaren.

Aldus wordt een uitzondering gemaakt voor de regels van het bouwbesluit waarin dit zo moet en dat niet mag (om de projectontwikkelaars en bouwbedrijven die in standaard en volume denken eeffiënt te laten werken, lees forse winsten te laten boeken). Kijken hoe dit afloopt.

De koerswaarde van de Bitcoin is boven de \$ 1.000. DNB waarschuwt voor de gevaren van het werken met virtueel geld waar door niemand toezicht op uitgeoefend kan worden.

Rabobank certificaathouders verkopen massaal de certificaten terug aan de bank. Afgelopen maand voor ongeveer een miljard. Hoewel de bank nog steeds qua kapitaal supergezond is, moet ze hier toch echt van slikken. Het schijnt dat nu een andere grote partij in een keer een aantal certificaten gaat verwerven. Wie dat is, is nog onbekend.

4 december

Net als eerder de Rabobank heeft de EU voor de fraude met de Libor rente nu ook andere Europese banken grote boetes opgelegd. De Deutsche Bank bijvoorbeeld maar liefst € 1,7 miljard, twee keer zoveel als de Rabobank.

Achmea, een heel succesvolle verzekeraar, kondigt aan de komende 3 jaar 4.000 mensen te gaan ontslaan. Ongetwijfeld zullen er andere organisaties in deze sector nog volgen. Klanten gaan digitaal steeds meer zelf doen, heet het. Maar zijn ook minder goedgegelovig in verzekeringen geworden.

Debat over de begroting van Sociale Zaken in de Tweede Kamer.

Hoeveel in elkaar grijpende problemen wil je hebben? Arbeidsmigranten die de taal niet spreken, in eigen ghetto's wonen, de regels van burgerrechten en plichten niet kennen en dus uitgebuit kunnen worden. Allochtone groepen in grote steden met én de hoogste werkloosheid, én de hoogste schooluitval én de hoogste criminaliteitscijfers én taalachterstand in eveneens ideologisch gesloten eigen woonwijken en culturen.

Mensen die zich met meerdere banen tegelijk in leven moeten proberen te houden.

Bezuinigingen die de armsten het meest treffen.

10 december 2013

Nelson Mandela, overleden op 5 december, verbindt in zijn eentje nog eenmaal continenten en leiders, bevolkingsgroepen en individuen. *Buntu* – in de taal van Mandela, betekent ook verbinding via onzichtbare draden van alle mensen op aarde met elkaar. Mandela als een reus van een boom met diepe en wijdvertakte wortels. Brengt onwaarheid naar waarheid, donker naar licht en verruilt nu de sterfelijkheid voor de eeuwigheid. Voor Obama, misschien wel in de meest treffende rede van dit jaar of zelfs van de komende tijd, is Mandela het voorbeeld hoe ideeën in daden omgezet kunnen worden. Daden die mensen ten goede komen en inspireren om het goede voor anderen te doen en daardoor zichzelf als mens te ontwikkelen en te realiseren.

De herdenkingsmanifestatie, met alle (voormalige) wereldleiders is een symbool van de verhoudingen in de wereld op dit moment. De wereldmacht is van Europa/VS definitief verschoven naar Afrika, Brazilië, China, India en Rusland. De VS probeert daarbij aansluiting te houden.

Wie van die leiders voldoet eigenlijk aan de hoge standaard van Mandela (die zelfs zijn bewakers vergaf en op zijn inauguratie tot president uitnodigde). Er zitten zelfs massamoordenaars tussen.

Obama 'las' Mandela in de traditie van de grote leiders die bevolkingen uit slavernij en racisme, uit onrecht en ongelijkheid naar vrijheid, rechtvaardigheid en democratie hebben geleid. Door menselijkheid als uitgangspunt te nemen voor politiek handelen en besturen (ook van degene met wiens politieke standpunt je het niet eens bent).

Op zijn beurt kun je Obama in de voetsporen van Mandela weer machtspolitiek 'lezen'. Hij presenteert zichzelf als de onbetwist retorisch sterkste wereldleider voor het oog van de talloze miljoenen kijkers in alle delen van de wereld. Ook omdat zijn taal echt ook over zijn eigen drijfveren gaat. Als spreker legt hij in alle eenvoud de ideeën uit die bij iedereen diep kunnen resoneren in het dagelijkse handelen ten opzichte van anderen. In het principe van vrijheid weerklinkt hetzelfde als wat je aan de hand van Jaspers als 'Existenzerhellung' kunt benoemen. Een appèl aan de Humanitas en aan de redelijkheid die nodig is om de tallozen die op dit moment nog steeds onvrij zijn, te bevrijden en menselijke ontwikkelingskansen te bieden.

Vanaf 9 december komen er ook steeds meer positieve berichten over de prognose voor de economie in 2014 (+ 0,5%) en 2015 (+ 0,9%). Pas in 2015 stijgt ook echt de binnenlandse vraag weer, maar het aantal werklozen blijft onveranderd hoog (rond de 650.000) en kan misschien nog wel gaan oplopen naar 9%. Vreemd genoeg is de werkloosheid in november met zo'n 40.000 gedaald.

Fraude in NL blijkt veel groter dan de 'Bulgarenfraude'. Door heel Nederland heen schijnen mannen te doen alsof ze niet meer bij hun gezin wonen en daardoor worden de huur-, zorg- en kindtoeslagen hoger (van € 350 naar € 850 per maand). Nadat iemand het patroon was gaan opvallen (ik meen eerst in de gemeente Bronckhorst), bleek na controle dat mannen helemaal niet buiten hun gezin woonden.

Een paar dagen later meldt Brenninkmeijer, scheidend Nationaal Ombudsman, echter dat de fraude in Nederland geweldig meevalt en dat alle ophef en maatregelen tegen fraude erg 'over the top' zijn. Ik weet niet of hij daarin ook de bovenstaande fraude al had meegewogen. Maar op 18 december komt PWC met een rapport waarin wordt becijferd dat in NL jaarlijks voor € 11 miljard wordt gefraudeerd. Met name de overheid en de zorgketen heeft ermee te maken. Twee dagen later wordt berekend dat apothekers, tandartsen, huisartsen jaarlijks € 75 miljoen aan verkeerde declaraties ten onrechte innen van de zorgverzekeraars. Er zitten idiote declaraties tussen, die toch zouden moeten opvallen. De controle bij de verzekeraars is kennelijk ook niet wat het moet zijn. Zijn ze teveel aan de voorkant met inkoop bezig?

Op 17 december, de dag dat bondskanselier Merkel wordt benoemd, na drie maanden werk aan de große Koalition van CDU/CSU en SPD, neemt het kabinet 's nachts in de Eerste Kamer een belangrijke horde (Duijvestein, PvdA). Het woonakkoord wordt aangenomen (met daarin de verhuurdersheffing). Toezegging: als bij vroegtijdige evaluatie blijkt dat de heffing schadelijk is voor huurders en/of investeringen in nieuwbouw, gaat het kabinet bijsturen. Nu is ook de zorgwet en de pensioenwet veilig gesteld, wat betekent dat het regeerakkoord, met een aantal tegemoetkomingen aan partijen, na een jaar volledig in werking is. Een politieke crisis is voorlopig afgewend, nu de andere crises nog.

Europa neemt het besluit tot een Bankenunie. Voortaan staan alle banken in Europa onder toezicht van de Europese Centrale Bank. De sector lost voortaan problemen eerst met eigen middelen op, via de aandeelhouders én via de spaarders die meer dan € 1 ton op de rekening hebben.

Er is 5000 miljard steun aan de banken gegeven, om instorting van het financiële stelsel te voorkomen. Had daar niet een heel nieuw systeem van opgezet kunnen worden, een soort Buurtzorg maar dan in de financiële sector? Zoals Svenska Handelsbanken? Europese burgers hebben die 5000 miljard betaald, maar zien ze er ooit nog wat voor terug? Schrijnende paradox dat deze sector die als geen ander giga winsten draaide dankzij schijnprodukten als bonus ook nog eens die 5000 miljard incasseert.

Daarmee kom ik zo'n beetje op het eind van dit deel en van dit zeer productieve jaar. De afgelopen weken heb ik met potlood allerlei schetsen gemaakt van mijn redenering. Zowel door middel van tekst als door middel van Hacker-achtige pijltjes-figuren. Ik ben bezig de meest gebruikte begrippenparen (onderscheidingen) te inventariseren. Op youtube zoek en vind ik interessante colleges over systeemtheorie en complexiteit. Ook vond ik op *Archives* de complete editie uit 1957 onder redactie van Paul Schilpp over het werk van Jaspers. Met daarin ook een autobiografische schets door Jaspers zelf en een artikel door Arendt. En ik ben bezig geweest met Foucault's *De woorden en de dingen*, waarmee hij filosofie en menswetenschappen uit hun antropologische sluimer wil wekken. Onder dat voorteken staat zeker mijn eigen zoektocht in de lijn van Jaspers en Arendt. Of, anders gezegd, uit mijn pogingen met andere benaderingen, zoals die van Luhmann, blijkt dat ik mij dat repertoire niet eigen kan maken, dat die taal mij niet verder brengt in het denkend doordringen in de (her)structurering van culturele ervaring. Neef B. raadt me een intrigerend boek van Peter Westbroek, *De ontdekking van de aarde* aan. Waarover later meer.

Al voel ik me letterlijk tijdens het werk soms zoals *Austerlitz* in de gelijknamige roman van W. Sebald (2001, 138-143), toch overheerst meestal de ingespannen concentratie waarmee ik stapje voor stapje dichterbij het einddoel kom. Dat kan betekenen, zoals gistermiddag, dat ik een hele middag bezig ben met het herschrijven van één bladzijde (§ 4 van hoofdstuk 9). Tijdverslindend maar bevredigend.

En zo zijn er nog tientallen passages te herschrijven, geleidelijk vorderend op het pad dat ik in het voorjaar van 2011 met dit project ben opgegaan. Het project in zijn geheel fungeert voor mij als één grote oefenruimte voor zelfbeschrijving, maar dit terzijde.

Ik zie voor me dat ik in 2014 volledig met deel vier bezig ben, en daarna heb ik nog anderhalf jaar om het hele manuscript opnieuw van voor tot achter door te werken en waar nodig aan te vullen of te hernemen.

20 december

Op 18 en 19 december gebeuren er twee memorabele dingen.

Hardlopend over de Kwakkenbergweg kom ik langs een doos boeken 'om mee te nemen'. Het huis moet leeg, kennelijk. Ik haal er drie boeken uit:

Carry van Bruggen, *Het huisje aan de sloot*, J.B. Charles, *Volg het spoor terug* (1953) en *Van het kleine koude front* (1963). De dag erop zie ik *Cultuur als macht* van Frits Boterman in de boekhandel liggen. Over Duitse cultuur sinds 1800.

's Avonds begin ik in *Volg het spoor terug*. De biografie van Nagel/Charles, door Schuyt, heb ik al gelezen en staat bij mijn project 2016 plank. Ik word getroffen door de gecompliceerd-eenvoudige stijl van Charles, maar vooral door die paar zinnen op p. 17:

'Veel later ben ik tot de ontdekking gekomen dat het pas in de laatste plaats onze tegenpartij is, die onze naoorlogse reacties bepaald heeft, en veel eerder onze eigen mislukte houding. De eigen fouten werken zich in de regel op twee geheel verschillende manieren uit: men vergeeft

zichzelf haastig door ook de tegenstander te verontschuldigen, òf men straft zichzelf in de vijand en wreekt aldus op hem de teleurstelling over zichzelf’.

Schuyt’s biografie bevat een apart hoofdstuk over dit werk en over de reacties in die tijd over de auteur.

De tweede wereldoorlog speelt ook de hoofdrol in Frits Boterman’s *Cultuur als macht*. Ik zie dat enorm dikke boek voor het eerst bij de Oude Mol voordat ik naar de film ga. Vuistdik en het levenswerk van een leeftijdgenoot die met zo’n pil met emeritaat gaat. Vandaag heb ik op internet naar recensies en zo gezocht en heb hem wat beter leren kennen via Duitslandweb (waar ook de pdf van zijn afscheidscollege te vinden is) en via een radio interview met hem (VPRO, eind november in Brand’s boekenrubriek). Hoe kan zoveel geest toch zoiets monstrueus voortbrengen als het nationaal socialisme en alle gruwelijkheden van de Tweede Wereldoorlog?

Ik hoor Boterman zeggen dat hij pas bij zijn eerste oratie in 2003 beseftte dat Duitsland niet alleen maar verkeerd was, zoals hij van huis uit geleerd had.

Wat ik ook hoorde was een zeer minitieuze verwerking van historische teksten en gebeurtenissen, met name ook over de Weimar republiek en de tijd erna. Hoe de Duitse taal voor iedereen ter linker en ter rechterzijde het middel was om eenheid te bewerkstelligen, boven het gefragmenteerde, aanvankelijk van alle afzonderlijke staten en later van alle scherpe politieke tegenstellingen. Cultuur als middel van de politiek.

Het thema (her)structurering van culturele ervaring, bemiddeld door de Duitse geest, is niet ver weg. Ook als ‘Umfeldt’ van de gebeurtenissen rond 1900 in Wenen, waar ik me mee heb bezig gehouden. Ik kan het boek even niet kopen (kost € 60), maar vermoedelijk doet Jan A dat wel, gezien de raakvlakken met zijn fascisme studie.

27 december

De AEX gaat voor het eerst sinds 2005 (of 2008?) door de 400 punten grens. Maar er is twijfel over de luchtbel in de koersen die geen reële afspiegeling is van de waarde die bedrijven op dit moment hebben. Was dat vóór het uitbreken van de crisis niet ook het geval?

In Nederland staan 1,3 miljoen huizen ‘onder water’. De hypotheek is hoger dan de waarde van het huis, de eigenaren hebben meer schuld bij de bank dan eigendom. Een kwetsbare groep, wanneer werkloosheid dreigt of er anderszins een opeenstapeling optreedt van (financiële) problemen.

Rompuy, de eerste president van Europa, verklaart Europa uit de crisis. In alle landen, behalve Cyprus en Slovenië, zijn er weer positieve groeicijfers.

Ik kijk gefascineerd twee keer naar de laatste Labyrint-uitzending. Geweldig materiaal voor de oefenruimte. Dekker (fysicus, UMC Leiden) is – volgens Feinman’s dictum: ‘what you can’t create, you don’t understand’ – bezig met het scheppen van de kunstmatige cel. Over twintig jaar kunnen we dat. Dan wordt de grens van sterfelijk en onsterfelijk gepasseerd. Ook vermoedt hij dat iedereen over een jaar of vier een betaalbare genoomtest kan aanschaffen: dan weet je precies waar je defecten zitten en kunnen medici gericht (‘personalized’) daar hun behandeling op richten. Met apparatuur en medicijnen die zelf ook steeds specifiekere worden. Gaat dit tot verandering leiden van het RIVM-cijfer (november) dat één derde van alle Nederlands chronisch ziek is?